

Medfostrare i skolan

Vad medfostrarverksamhet är och hur den har påverkat välbefinnandet hos medlemmar i Farfar i skolan rf vilka frivilligarbetar på lågstadier i Åbo

Aura Luukkonen, 40028

Magisteravhandling i utvecklingspsykologi
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi, Vasa

Handledare: Karin Österman

Våren 2020

Abstrakt

Syfte: Syftet med avhandlingen var att utreda vad frivilligarbetet som medfostrare i skolan innebär och hur medfostrarverksamheten har påverkat medfostrarnas psykiska, fysiska och sociala välbefinnande.

Metod: En kvalitativ undersökning i form av semistrukturerade intervjuer gjordes för att kunna nå syftet och få svar på frågeställningarna. Sexton medfostrare som var aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf intervjuades. Intervjuschemat bestod av 20 frågor som utformades för att ta reda på medfostrarnas bakgrund, motiveringar till varför man börjar arbeta som medfostrare, vad arbetet innebär, vad en medfostrares roll är och hur medfostrarverksamheten har påverkat medfostrarnas välbefinnande.

Resultat: Motiveringar till att delta i frivilligarbetet som medfostrare för majoriteten var att de ville hjälpa elever, lärare och samhället. Medfostrarens roll var att vara en lyssnare och stödare som hjälper både eleverna och läraren, samt att han var en manlig vuxenförebild i den kvinnodominerande skolan. Medfostrarna upplevde att deras livskvalitet hade blivit bättre till följd av medfostrarverksamheten.

Konklusion: Resultaten i undersökningen stämmer överens med resultat i tidigare forskning om ämnet. Medfostrarnas arbete i skolorna uppskattas och medfostrarna upplever tillfredsställelse och gott humör av att vara med i medfostrarverksamheten. Det behövs dock mera nya medfostrare med i Farfar i skolan rf.

Nyckelord: farfar i skolan, frivilligarbete, medfostrare, samhället, skola, välbefinnande

Tiivistelmä

Tarkoitus: Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä vapaaehtoistyö koulunvaarina tarkoittaa ja miten kouluvaaritoiminta on vaikuttanut kouluvaarien henkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.

Menetelmä: Tarkoituksen saavuttamiseksi ja kysymyksiin vastaamiseksi tehtiin laadullinen tutkimus puolistrukturoitujen haastattelujen muodossa. Kuusitoista kouluvaaria, jotka olivat aktiivisia jäseniä Kouluvaarit ry:ssä, osallistui tutkimukseen. Haastattelut toteutettiin sekä ruotsiksi että suomeksi, ja ne koostuivat 20:sta kysymyksestä, joiden tarkoituksena oli saada selville osallistujien taustasta, syistä, miksi osallistujat aloittavat vapaaehtoistyöskentelyn kouluvaarina, mitä työ merkitsee, mikä kouluvaarin rooli on ja miten kouluvaaritoiminta on vaikuttanut osallistujan hyvinvointiin.

Tulokset: Kouluvaarien suurimpana syynä haluta tehdä vapaaehtoistyötä koulussa oli halu auttaa oppilaita, opettajia ja yhteisöä. Työ suoritettiin useimmiten ensimmäisellä ja toisella vuosiluokalla. Kouluvaarin rooli on olla kuuntelija ja tukija, joka auttaa sekä oppilaita, että opettajaa ja että hän on miespuolisen aikuisen roolimalli naisaltaisessa koulumaailmassa. Kouluvaarin tehtävänä on kuunnella, kun oppilaat lukevat ja he avustavat koulutehtävien kanssa. Kouluvaarien mukaan heidän elämänlaatunsa oli parantunut seurauksena kouluvaaritoiminnasta.

Johtopäätös: Tutkimuksen tulokset ovat yhdenmukaisia aihetta koskevan aiempien tutkimusten tulosten kanssa. Kouluvaarien työ kouluissa on arvostettua ja kouluvaarit kokevat tyytyväisyyden ja hyvän olon tunnetta ollessaan osana kouluvaaritoimintaa. Uusia kouluvaareja tarvitaan kuitenkin lisää Kouluvaarit ry:een.

Avainsanat: hyvinvointi, koulu, kouluvaari, yhteisö, vapaaehtoistyö

Innehållsförteckning

1.	Introduktion.....	1
1.1	Syfte.....	1
1.2	Bakgrund.....	1
1.3	Definitioner av centrala begrepp.....	2
1.3.1	<i>Frivilligarbete</i>	2
1.3.2	<i>Aktivt åldrande</i>	3
1.3.3	<i>Medfostrare</i>	3
1.3.4	<i>Välbefinnande</i>	4
1.4	Ålderdom och pension.....	4
1.4.1	<i>Erik H. Erikson teori om ålderdomen</i>	5
1.4.2	<i>Fysisk och kognitiv utveckling i ålderdomen</i>	6
1.5	Mor- och farföräldrar i samhället.....	6
1.6	Frågeställningar.....	7
2.	Medfostrare i skolan.....	8
2.1	Kouluvaarit ry - Farfar i skolan rf.....	8
2.2	Klassmorfar i Sverige, grunden till medfostrarverksamheten.....	9
2.3	Medfostrarverksamhetens början i Finland.....	9
2.4	Vad gör en medfostrare?.....	10
2.5	Varför behövs medfostrare i skolor?.....	11
2.6	Att börja arbeta som en medfostrare.....	13
2.7	Kampanjer och projekt.....	14
2.8	Hur verksamheten har spridit sig över Finland.....	14
2.9	Resultat av medfostrarverksamheten i Finland och Sverige.....	15
2.10	Medfostrarverksamheten som skydd mot Alzheimer.....	15
3.	Metod.....	16
3.1	Sampel.....	16

3.2	Instrument.....	17
3.3	Procedur	17
3.4	Forskningsetisk hänsyn	18
4.	Resultat.....	18
4.1	Presentation av respondenter.....	18
4.2	Motiveringar till varför man blir medfostrare	19
4.3	Medfostrarnas arbete i skolan.....	21
4.3.1	<i>Medfostrarnas roll i skolan</i>	22
4.3.2	<i>Samspelet med personalen</i>	25
4.3.3	<i>Medfostrarnas ansvar</i>	26
4.3.4	<i>Kampanjer och projekt i skolan</i>	27
4.4	Egna upplevelser om medfostrarverksamheten.....	28
4.4.1	<i>Förändringar i välbefinnandet</i>	31
4.4.2	<i>Medfostrarnas förslag till utveckling av medfostrarverksamheten</i>	34
4.4.3	<i>Motiveringar till varför man fortsätter arbetet som medfostrare</i>	36
4.5	Medfostrarnas egna tankar och berättelser.....	37
5.	Diskussion	39
5.1	Sammanfattning av resultaten	39
5.2	Undersökningens implikationer.....	41
5.3	Undersökningens begränsningar och kritisk granskning	41
5.4	Förslag till fortsatt forskning.....	42
	Referenser	43
	Bilaga 1	
	Bilaga 2	
	Bilaga 3	
	Bilaga 4	
	Bilaga 5	
	Bilaga 6	

1. Introduktion

1.1 Syfte

Syftet med avhandlingen är att utreda vad frivilligarbetet som medfostrare i skolan innebär och hur medfostrarverksamheten har påverkat medfostrarnas psykiska, fysiska och sociala välbefinnande. Medfostrare som intervjuas är aktiva medlemmar i Kouluvaarit ry - Farfar i skolan rf och frivilligarbetar i Åbos lågstudier.

1.2 Bakgrund

Eftersom den åldrande befolkningen har blivit större, har också deras roll i samhället varit ett aktuellt ämne under de senaste åren. År 2012 var ett europeiskt temaår för aktivt åldrande och solidaritet mellan generationer (Social- och hälsovårdsministeriet, 2011). Syftet med det europeiska året var att lyfta fram de äldre generationernas roll i samhället, förbättra deras chanser att hålla sig aktiva och öka samarbetet mellan olika generationer. Att bli pensionerad betyder inte att man ska bli överksam (Social- och hälsovårdsministeriet, 2011).

Pensionerade och äldre spelar en viktig roll i samhället. Utmaningen är att hitta fler sätt och medel för att utnyttja de äldres potential på ett mer varierat och bättre sätt. Många pensionerade gör värdefullt arbete med sina familjer och tar hand om sina partner, barn eller barnbarn. Det är också vanligt att man som pensionerad deltar i frivilligarbete och organisationsarbete (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007). Ett av det europeiska temaårets mål var att lyfta fram de äldres bidrag till samhället och skapa bättre förutsättningar för deras aktiviteter.

Genom att den åldrande befolkningen i Finland har ökat, har också de ökande hälso- och sjukvårdskostnaderna samt äldres främjande och välbefinnande varit föremål för debatt under lång tid. Det görs insatser för att förbättra äldres välbefinnande, som t.ex. genom att öka tjänsterna för dem inom den offentliga, privata och tredje sektorn (Social- och hälsovårdsministeriet, 2007). Vanligtvis är den äldre befolkningen den gruppen som får tjänsterna. Med hjälp av medfostrarverksamheten i skolorna har de äldre volontärerna istället en roll som tjänsteleverantör.

Folkhälsan har också ett medfostrarprojekt som heter Farfar och mormor i skolan. Projektet koncentrerar sig mest på skolor i Österbotten och Nyland. Folkhälsans medfostrarprojekt syftar på generationsöverskridande möten mellan barn och äldre människor.

I avhandlingen kartläggs vilka faktorer som har bidragit till den förändring som upplevts. Begreppet välbefinnande undersöks ur ett perspektiv som inkluderar fysisk, psykisk och social

funktion samt välbefinnande. Välbefinnande är en subjektiv upplevelse som påverkas av upplevelser och erfarenheter som gör att man upplever en känsla av tillfredsställelse och en känsla att man behövs (Mieli, 2020).

Denna avhandling är en kvalitativ undersökning där enskilda intervjuer har genomförts med medfostrare från både finsk- och svenskspråkiga lågstadier i Åbo. Dessa medfostrare är alla medlemmar i Farfar i skolan rf. Förutom intervjuerna studeras teorier om hur äldre människors aktivitet och välbefinnande har studerats och hur det påverkar samhället överlag och individuellt.

Det finns några finskspråkiga studier som koncentrerar sig på medlemmar i Kouluvaarit ry - Farfar i skolan rf som för det mesta undersöker hur medfostrarverksamheten i skolorna påverkar elevernas upplevelser och utveckling (Huhtala, 2016). Det finns också svenskspråkiga studier gjorda i Finland som undersöker både kvinnliga och manliga medfostrare (Laahanen, 2011). Dessa beskriver medfostrarprojekt som liknar det Folkhälsan har. I Sverige har Boström (2002) gjort en heltäckande studie om klassmorfarverksamheten, som är grunden till medfostrarverksamheten i Finland. Inga studier har dock hittills gjorts om medlemmar i Farfar i skolan rf på svenska i Egentliga Finland. Det finns ändå en studie om medfostrarverksamhetens effekter på välbefinnandet hos medfostrarna på svenska (Backman, 2005) och en på finska (Hintsala, 2014).

1.3 Definitioner av centrala begrepp

Avhandlingen bygger på centrala begrepp som kommer att definieras i detta kapitel. De mest centrala begreppen är frivilligarbete, aktivt åldrande, medfostrare och välbefinnande.

1.3.1 Frivilligarbete

Frivilligarbete är ett sätt att medverka i något som man tycker att är viktigt. Det är ett väldigt bra sätt att hjälpa och lära känna nya människor. Frivilligarbete är oavlönat, men måltider i samband med frivilligarbete räknas inte som lön. Denna typ av arbete främjar allmännyttiga mål eller kan stöda ett icke vinstdrivande samfunds verksamhet. Att delta i frivilligarbete som hobby är också möjligt. Karaktäristiskt för frivilligarbete är att man deltar när man själv har tid och man har rätt att sluta när man vill. Man träffar ofta människor med samma intressen i frivilligarbete och på så sätt kan man få nya vänner, oberoende ålder (Frivilligarbete, 2019; Frivilligarbete och talkoarbete, 2019).

1.3.2 *Aktivt åldrande*

Begreppet aktivt åldrande påverkar vilken resurs äldre människor anses vara i samhället. Begreppet ”Active ageing” har dykt upp i tal från Världshälsoorganisationen WHO och FN sedan år 1999. Tanken med aktivt åldrande är att den äldre befolkningen anses vara mer till nytta för samhället om de förblir aktiva. På detta vis förblir de äldre också produktiva en längre tid. Aktivt åldrande syftar också till att bevara de äldres egna resurser och samtidigt göra dem medvetna om deras potential för omfattande välbefinnande. Dessa äldre människor skulle fortfarande ha något att erbjuda samhället om de förblir aktiva fysiskt, psykiskt och socialt (Hunter, 2011, s. 106–107). När det gäller äldre människors livsstil kan aktivt åldrande innebära t.ex. framgångsrikt eller hälsosamt åldrande (Mendes, 2013, s. 174).

Gerontologisk forskning koncentrerar sig ofta på idealiskt åldrande och påverkas av termer som framgångsrikt, positivt och aktivt åldrande. Enligt Brownie & Horstmanshof (2012, s. 777) är den förenande faktorn att idealt åldrande inte bara beskrivs av livslängd utan det innebär också en hel del psykisk och fysisk aktivitet samt social interaktion och deltagande i olika evenemang.

WHO har definierat aktivt åldrande som en process som är utformad för att förbättra livskvaliteten hos den äldre personen genom att säkerställa möjligheter till säkerhet, hälsa och deltagande. Ett aktivt liv innebär att vara en del av arbetslivet, fysisk aktivitet, social interaktion med andra människor och deltagande i det ekonomiska, kulturella och andliga samhället (WHO, 2012, s. 12).

Enligt Social- och hälsovårdsministeriet är det svårt att förverkliga ett modernt och aktivt begrepp av åldrande i politiken för äldre i Finland. Dess idé är att fokusera mer på äldres resurser och inte bara fokusera på faktorer som begränsar hen, som t.ex. förlust, olika sjukdomar eller fysiskt begränsande problem. En aktiv uppfattning av den äldre befolkningen betonar att man tar hänsyn till den äldres individualitet, förverkligandet av självförtroende samt värdefulla livserfarenheter och åsikter (Social- och hälsovårdsministeriet, 1999).

1.3.3 *Medfostrare*

En medfostrare är en äldre manlig person som frivilligarbetar i skolan. Medfostraren har tid att lyssna på barnen och fungerar också som en trygg person och som ett stöd för barnen (Farfar i skolan, 2020). Även om medfostraren arbetar i klassen med läraren har han inget ansvar över lektionerna. Med hjälp av sin närvaro kan medfostraren visa åt barnen att han bryr sig och har tid att lyssna på dem. Vuxennärvaron i skolan förstärks också med hjälp av medfostrarna. Att

arbeta som medfostrare i skolan är frivilligt, vilket innebär att de inte får någon ekonomisk ersättning för sitt arbete i skolan (Farfar i skolan, 2020).

Medfostrare kallas också för skolfarfar i olika skolor. Paraplybegreppet medfostrare används i avhandlingen i stället för skolfarfar.

1.3.4 *Välbefinnande*

Världshälsoorganisationen WHO har kombinerat begreppen hälsa och välbefinnande. Hälsa kan definieras på många olika sätt beroende på vilken synvinkel man har. Enligt WHO definieras hälsa som ”inte bara frånvaron av sjukdom och funktionshinder, utan tillståndet av komplett fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande”. Detta tillstånd anses vara idealisk men otillgänglig och har därför fått mycket kritik (WHO, 1948).

Välbefinnande kan förstås som individens fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Välbefinnande är resultatet av individen själv, människorna som är nära och kära samt livsmiljön. Fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande är i ständig interaktion med varandra (Suomi & Hakonen, 2008). Fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande som resurser representeras av hälsosam livsstil, positiva relationer och attityder i livet, livshantering, hälsa och säkerhet, handlingsförmåga, hopp för framtiden samt en känsla av värdighet och nödvändighet. Sociala resurser inkluderar också social aktivitet, vänner, familjeförhållanden och stöd som mottas och ges. Mänsklig kapacitet kan definieras som möjlighet eller förmåga att hantera vardagen i varje situation och fas av livet. En känsla av sammanhang har också betraktats som en stor del av välbefinnandet (Suomi & Hakonen, 2008).

1.4 *Ålderdom och pension*

Att bli pensionerad innebär ofta att man börjar uppleva livets begränsning och man lugnar ner sig. Som pensionerad accepterar man livet som det blev och ser sitt liv som en helhet. En del nyblivna pensionerade försöker vara aktiva och hålla sig i god fysisk form, medan en del kan tänka att de inte behöver göra någonting. Det kan också uppstå en känsla av att livets slut börjar närma sig för både ens egen del och för nära och kära. Detta kan fungera som motivator att fortsätta leva ett aktivt liv (Hwang & Nilsson, 2011).

Man kan uppleva pensioneringen på många olika sätt. Några kan uppleva att pensioneringen är en befrielse och något positivt, medan för andra som tvingas att pensionera sig kan det medföra depression och ångest. De personer som anpassar sig bäst till pensioneringen är de som

är friska, aktiva, välutbildade, har ett stort socialt nätverk, och som överlag är välbeställda för den (Hwang & Nilsson, 2011).

Enligt Cumming och Henry (i Hwang & Nilsson, 2011) finns det flera psykologiska synsätt som kan kopplas med de senare vuxenåren. Ett av dessa synsätt är att det är naturligt för äldre personer att klippa av banden till samhället och att de drar sig tillbaka från det sociala livet. Sammanfattningsvis innebär detta att man disengagerar sig genom att i allt mindre utsträckning bry sig om vad som händer och begränsar kontakterna med andra. Enligt detta psykologiska synsätt skulle ett bra åldrande på detta sätt innebära ett ömsesidigt avståndstagande mellan samhälle och individ.

Hwang och Nilsson (2011) påpekar att det andra psykologiska synsättet på åldrande är att aktivitet är typiskt för ålderdomen och det gynnar hälsa och tillfredsställelse. Ju aktivare och tillfredsställd man är med livet som äldre människa, desto längre lever man, enligt denna aktivitetsteori. Detta synsätt understöds av forskning som har kommit fram till att de äldre personer som fortsätter att vara aktiva och engagerade också bevarar sin intellektuella skarpheit.

Ålderdomen kan också uppfattas som en tid av möjligheter. Det är en tid som ger möjlighet till eftertanke, fortsatt utveckling och lärande (Hwang & Nilsson, 2011). Under denna fas av livet är man befriad från det omedelbara ansvaret över barn och man behöver inte längre arbeta. Individerna har under denna period av livet en möjlighet att föra ett aktivt och oberoende liv.

1.4.1 Erik H. Erikson teori om ålderdomen

Erik H. Erikson beskriver åtta olika psykologiska faser som människan går igenom under sitt liv. Den sista fasen sträcker sig från den övre medelåldern till ålderdomen (Hwang & Nilsson, 2011). Grunden för denna fas är motsatserna integritet och förtvivlan. Med integritet menas att man har mening och sammanhang i livet. Integritet gör att man kan acceptera livets begränsningar och man ser sig själv som en del av en större helhet som innefattar de egna föräldrarna samt barnen och de möjliga barnbarnen. Det innebär också att man skapar sig en helhet av allt det som redan har skett i livet och kan acceptera att livet blev som det blev, även om det innehållit negativa och positiva saker (Hwang & Nilsson, 2011). Denna positiva lösning kunde kallas för vishet. Till skillnad till integritet är förtvivlan och desperation, d.v.s. den ångestfyllda sorg som man känner om man upplever att man inte nått det som man vill ha i livet. Det innebär att man ångrar de val som man gjort och känner oro inför livets slut (Hwang & Nilsson, 2011).

1.4.2 Fysisk och kognitiv utveckling i ålderdomen

Ju äldre man blir, desto snabbare försämras kroppsfunktionerna. Sinnena försvagas ofta ytterligare från förr och det märks tydligt när det gäller hörsel och syn. Mörkeradaptationen blir ofta sämre och synfältet kan begränsas. Hörseln brukar försvagas relativt mycket mer i sjuttioårsåldern. Dessutom blir de motoriska och fysiska färdigheterna sämre (Hwang & Nilsson, 2011).

De flesta är rädda för att förlora minnet eller att det försämras. Speciellt arbetsminnet blir sämre med stigande ålder. Mycket har att göra med hur aktiv man är ju äldre man blir och håller hjärnan aktiv, vilket i sin tur leder till mindre minnesproblem. Språkförmågan kan också påverkas av ålderdom genom att man överlag läser långsammare än förut, vilket beror på den försämrade synen (Hwang & Nilsson, 2011).

Nedsättning av kognitiva funktioner kan förklaras genom att antalet nervceller blir färre i hjärnan och därmed kan det bli brott i de neurala nätverken. Trots detta kan hjärnan kompensera genom att skapa nya synapskopplingar. Dessa kopplingar är dock inte så effektiva som förut (Hwang & Nilsson, 2011).

1.5 Mor- och farföräldrar i samhället

Att bli mor- eller farförälder är en stor milstolpe i många människors liv. Det innebär en känsla av kontinuitet, emotionellt självförverkligande och närhet till en person som man inte direkt har uppfostringsansvar för. Som mor- eller farförälder kan man påverka sina barnbarn på ett indirekt och ett direkt sätt. Man kan påverka indirekt genom att utgöra ett emotionellt och ekonomiskt stöd för sina egna barn i deras föräldraroll (Hwang & Nilsson, 2011).

Mor- och farföräldrar representerar vardagens säkerhet och kärlek i barns liv (Rippstein, 2008). Generationsöverskridande interaktion spelar också en viktig roll som en kraft som förenar samhället. Far- och morföräldrar är en värdefull tillgång. Det är viktigt eftersom barnet har möjlighet att förstå sin plats i livscykeln och känna sig som en del av något större (Rippstein, 2008).

Mor- och farföräldrar har genom tiderna underlättat barnfamiljers vardag genom att ta hand om barnen och leka med dem (Rippstein, 2008). Mor- och farföräldrar berättar också ofta om hur världen brukade se ut då de själva var unga. Barnbarn har å andra sidan hållit den äldre generationen involverade och förmedlat en känsla av att far- och morföräldrar behövs (Rippstein, 2008).

I ett föränderligt samhälle har begreppet mor- och farföräldrar expanderat. Idag betonar diskussionen om mor- och farföräldrar tanken på att den kan förstås som något annat än biologisk mor- eller farförälder (Rippstein, 2008). Mor- och farföräldrar är framförallt en generationsöverskridande interaktion med små, växande barn.

Under de senaste decennierna har begreppet kärnfamilj förändrats mycket och fått nya perspektiv på mor- och farföräldrar i allmänhet (Rippstein, 2008). I detta ljus har föräldraskapet som helhet förändrats genom århundradena, eftersom livslängden också fördubblats, generationerna har vuxit och mor- och farföräldrarnas förmåga att leva bekvämt i olika stadier av familjelivet har förbättrats.

Mor- och farföräldrar som är intresserade av att frivilligarbete i samhället under denna tid är mor- och farföräldrar som vill spendera tid och vara med barnen, så som till exempel skolfarfar och -mormor, byfarfar osv (Rippstein, 2008). Generationsöverskridande verksamhet äger rum i många daghem, skolor, familjecenter, olika familjeevenemang och barns utflykter. Att ge värde till ett barns relation till sina egna morföräldrar och möjligheten att träffa frivilliga morföräldrar skapar ett nätverk för kommande generationer (Rippstein, 2008).

Generationsöverskridande möten och samband mellan barn och vuxna berikar allas liv. Även om barns förhållande till sina egna mor- och farföräldrar är bra och intimt, träffar många barn andra mor- och farföräldrar med glädje (Rippstein, 2008). Barn som har andra människor, förutom sina egna morföräldrar, som verkligen är intresserade av barnet, har ofta en bättre chans att reflektera över sig själva.

Att delta barn i samhället, att behandla barn artigt och framför allt att se barn som människor, stöder barnets självkänsla och framhäver bland annat samhälleliga mor- och farförälders roll (Rippstein, 2008).

1.6 Frågeställningar

Avhandlingens övergripande fråga är:

Hur har medfostrarverksamheten påverkat medfostrarnas välbefinnande?

Mer specifika frågeställningar i avhandlingen är:

1. Varför vill man frivilligarbete som medfostrare?
2. Vad är medfostrarens roll?
3. Har medfostrarna märkt förändringar i det psykiska, fysiska och sociala välbefinnandet?

4. Vad får medfostrare ut av verksamheten personligen?

2. Medfostrare i skolan

Alla människor har ett behov av att känna sig viktiga och behövda. Pensionärer upplever ofta att tillvaron efter arbetslivet saknar innehåll (Gorschelnik, u.å.). Då kan lösningen vara att börja frivilligarbete som en medfostrare på t.ex. daghem eller skola. Man behöver inte ha egna barnbarn för att kunna bli medfostrare, det räcker att man har en äkta vilja att finnas till för barn. Som medfostrare får man en givande kontakt till en yngre generation, men det möjliggör också att man får ”arbetskamrater” i skolan och kommer dessutom med i ett nätverk med andra medfostrare (Gorschelnik, u.å.).

Medfostrare förändrar uppfattningen att ett barns välbefinnande endast hör barnets egna föräldrar och de som arbetar med dem, som till exempel lärare. Fördelarna med stöd är till stor hjälp om föräldrar inte har så mycket tid eller om klassen är för stor (Setälä, u.å.).

2.1 Kouluvaarit ry - Farfar i skolan rf

Medfostrare i Finland bildar den ideella föreningen för skolutbildningen, Farfar i skolan rf. Föreningen omfattar män över 55 år som på frivillig basis vill hjälpa elever och lärare i deras arbete, främst i skolans lägre årskurser (Farfar i skolan, 2020).

År 2004 grundades Tukivaarit ry - Medfostrare rf för att effektivisera medfostraraktiviteterna i Finland. År 2010 bytte föreningen namnet till Kouluvaarit ry - Farfar i skolan rf för att det skulle vara tydligt att medfostrarna arbetar i skolan. Föreningen ansvarar för medlemmarnas förmåga att arbeta med barn. Föreningen tar hand om sina medlemmars utbildning och ingår ett avtal med skolans rektor om skolsäkerhet (Gorschelnik, u.å.).

Medfostraren ska vara positiv, vänlig, empatisk och kunna lyssna på barnet. Medfostraren ska behandla elever lika oavsett kön eller ras. Han är i skolan en dag i veckan, 2–5 timmar. Medlemmarna i föreningen strävar efter att arbeta i grundskolor genom att främja barnets utveckling och berika sina liv på ett osjälviskt och barncentrerat sätt. Dessutom strävar de efter att agera som medfostrare, genom att vara sociala supportrar och manliga rollmodeller för barn. Medlemmarna arbetar också med att öka känslan av säkerhet och trygghet hos barn. De hjälper också lärare med överenskomna uppgifter och frågor och de ger sin egen expertis till

skolmiljön. En man över 55 år som accepterar föreningens regler och syfte kan accepteras som en fullständig medlem i föreningen (Farfar i skolan, 2020; Tukivaarit ry - Medfostrare rf, 2004).

År 2020 fanns det ca 90 aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf. Största delen av medlemmarna befann sig i Åbo. Sammanlagt frivilligarbetade det 44 medlemmar i 26 lågstadier i Åbo där 23 av dem var finskspråkiga lågstadier och 3 av dem var svenskspråkiga lågstadier (J. Kytömäki & T. Huhtala, personlig kommunikation, 4 mars 2020).

2.2 Klassmorfar i Sverige, grunden till medfostrarverksamheten

När skolans resurser krymptes allt mer, blev idén att förstärka vuxennärvaron i grundskolan med aktiva arbetssökande män förverkligat år 1996 (Vad är klassmorfar, 2013). Pilotprojektet Klassmorfar i Sverige fick sin början då Lars Bratt fick kontakt med slöjdläraren Dan Bohlin. De uppfattade bristen på mogna män i skolan och arbetslöshetssituationen och ville ändra detta (Historik, 2001). Då startade ett pilotprojekt i Ektorps skola i Nacka genom att Lars Bratt blev klassmorfar för barnen i två klasser på mellanstadiet.

Klassmorfarverksamheten startades ursprungligen på grund av att för få män var verksamma inom skolektorn (Vad är klassmorfar, 2013). Nuförtiden ligger tonvikten på att klassmorfar ska vara en person som kan erbjuda stöd som inte annars ingår i den vanliga skolpersonalens uppgifter.

Pilotprojektet blev väldigt lyckat och efter två år fick projektet Mer Män i Skolan stöd av Länsstyrelsen och Länsarbetsnämnden för att skapas i fler skolor i närområden av Stockholm. År 2000 ändrade projektet namn till Klassmorfar för Barnen med kansli på Söder i Stockholm (Historik, 2001). Arbetet började år 1996 och år 2001 fanns det ca 45 klassmorfäder i ca 40 grundskolor i Sverige. I Sverige har man till och med avlönat dessa personer som arbetar som klassmorfar för att det ansetts som en så viktig del i skolverksamheten.

2.3 Medfostrarverksamhetens början i Finland

Medfostrarverksamhetsidén kommer ursprungligen från föreningen Klassmorfar för barnen i Stockholm, Sverige (Gorschelnik, u.å.). År 1999 efterlyste Cygnaeus skolas rektor emeritus Pehr-Olof Rönholm i en annons i FPA:s kundtidning pensionerade män som kunde besöka skolan och berätta om hur det var förr i tiden (Svanen, 2000). Rönholm ville att äldre medborgare skulle få en synlig roll i skolarbetet, för att återskapa den kontakt mellan generationerna som ofta saknas i dagens samhälle i Finland (Hermansson, 1999). De äldre

kunde förmedla äkta upplevelser av glädje och sorg från svunna tider, som t.ex. krigstid. Rönnholm ville absolut inte att hans efterlysning av pensionerade män till skolan skulle ses som kritik mot barnens föräldrar, eftersom han själv visste hur det var att vara förälder.

Läraren har sällan tid för varje enskild elev, eftersom de får mera uppgifter och skolans resurser skärs ner hela tiden (Hermansson, 1999). Rönnholm poängterar i sin efterlysning att barn behöver någon att läsa för. Alla barn i en klass kan inte läsa individuellt för läraren och dessutom måste läraren koncentrera sig på de elever som har svårigheter i inläringen.

Börje Gorschnik tog fasta på annonsen och satte igång medfostrarprojektet år 2000 i Cygnaeus skola i Åbo. Gorschnik värvade snabbt några gamla klasskamrater med i verksamheten. Föreningen Tukivaarit ry - Medfostrare rf grundades år 2004 och då hade medfostrarverksamheten spridit sig över till andra svenskspråkiga skolor i Egentliga Finland samt till olika finska skolor (Wikström, 2009). Enligt Gorschnik behövdes det ändå flera medfostrare och han ansåg också att både barn och pensionärer borde dra nytta av verksamheten. Gorschnik utdelades Svenska Kulturfondens Utbildningspris för sitt arbete som medfostrare år 2009 (Wikström, 2009).

2.4 Vad gör en medfostrare?

En medfostrare är en äldre vuxen man som gjort ett eget val att vara ett personligt och socialt stöd samt en levande förebild av en farfar för barnen i deras skolvardag (Gorschnik u.å.). Medfostrarna i Finland bestämmer själva vilken dag och tid de är i skolan (Gorschnik, 2002). Medfostraren är med barnen i klassrummet, på raster, på studiebesök och under lunchen. En medfostrare är en extra resurs för barnen och har som uppgift att svara på barnens frågor, trösta dem och dela med sig av sina egna vuxenerfarenheter (Gorschnik, u.å.). Enligt Folkhälsans material är en medfostrares uppgift i lågstadiet att t.ex. läsa sagor, delta i läsövningar, öva matematik, delta i slöjd- eller handarbetstimmarna, arrangera olika kampanjer (se kapitel 2.8), berätta om hur det var förr i tiden och motarbeta möjlig mobbning (Folkhälsan, u.å.).

Medfostrarna är i skolan för barnens skull och konkurrerar varken med lärarens undervisning eller med andra yrkesuppgifter. De fungerar som ett socialt stöd för barnen i skolan. Medfostraren har en fostrande roll. Man får inte favorisera något barn utan man ska låta alla få lika delar av sitt engagemang. Medfostrarna bygger broar mellan generationerna och fungerar som kulturbärare för barnen (Klassmorfar för barnen, 2001).

En medfostrare kännetecknas inte som en lärare, utan som ett stöd för barnen. En medfostrare är en person som har möjligt att spendera tid med barnen och lyssnar på dem. De dagarna som

medfostrarna är i skolorna, läser de ofta med elever i årskurs 1 och 2, samt lyssnar på elevernas läsning. Dessutom deltar de i skolans antimobbingsarbete. Enligt rektor emeritus Lisa Molander är medfostrarverksamheten ett fint sätt att bygga bron mellan olika generationer (Svanen, 8 mars 2000). Många barn träffar sällan sina mor- eller farföräldrar, och därför är det viktigt att de har en äldre vuxen i skolan som har tid att lyssna på dem.

Medfostrarverksamheten bygger på frivillighet och engagemang. Som lön får medfostrarna lunch i skolan de dagar som de arbetar där och speciellt glada minnen över att vara som trygga personer för barn. Boström (2002) poängterar att medfostrare inte syftar till att vara en förstärkning av lärarresurserna, utan att de kan ses som resurspersoner, som står till skolans, klassens och berörda lärares tillgång. Barnen som kommer från splittrade familjer saknar ofta en närstående manlig vuxenförebild och trygghetsfaktor. Barnen behöver ha kontakt eller meningsfull samvaro med vuxna män som har lust att bry sig och har tid att lyssna (Boström, 2002).

2.5 Varför behövs medfostrare i skolor?

Barn har behov att bli hörda och sedda. De behöver goda förebilder och relationer med vuxna för att de ska utvecklas till självständiga vuxna individer (Gorschelnik, u.å.). Barn söker trygghet, gemenskap och identitet och detta utvecklas genom tillgång till bra vuxenkontakter och andra barn.

I dagens samhälle är det vanligt att föräldrarna i en familj arbetar långa dagar och sällan hinner umgås så mycket som de vill med sina barn. Detta leder ofta till färre gemensamma måltider, minskat stöd vid läxläsning och en minskning av den fortlöpande vardagskontakten. Enligt Gorschelnik (2002) kommer många barn från splittrade familjer med modern som ensam vårdnadshavare. Ungefär 50% av äktenskap slutar i skilsmässa. I dagens samhälle är barn ofta dubbla förlorare, eftersom en hårdare arbetsmarknad gjort att föräldrarnas försörjningsbördan blivit ännu tyngre än förut (Gorschelnik, u.å.). Barnen lider på grund av föräldrarnas minskade tid, ork och resurser för meningsfull samvaro med sina egna barn.

Kontakten mellan barn och de äldre generationerna är inte lika naturlig i dagens läge som tidigare, då familjerna bestod av flera generationer som levde tillsammans. Detta gjorde det möjligt för de äldre att ge stöd åt barnen och dela med sig av erfarenheter. Därför fick barnen också en nära kontakt med mor- och farföräldrar som ledde till att kunskapsöverföringen mellan föräldrar, barn och barnbarn skedde på ett naturligt sätt (Torbiörnsson, 1982). Barn behöver få tillbringa tid tillsammans med äldre människor, speciellt nuförtiden då banden mellan barn och

deras mor- och farföräldrar har försvagats eftersom många mor- och farföräldrar bor långt borta från varandra eller i värsta fall finns de inte mera (Medfostrare rf, 2004).

I Finland förhindrar stora klasstorlekar individuell undervisning av elever. Eftersom elevantalen i skolorna och lärarnas arbetsbörda ökar, minskar möjligheten att möta barnens behov av stöd i deras sociala utveckling. Grundskolorna i Finland är också ofta väldigt kvinnodominerande. År 2002 visade det sig att de manliga lärarna var en liten minoritet, speciellt då det i Cygnaeus skola var 25 kvinnliga lärare och bara 7 manliga lärare. Detta var en av orsakerna varför medfostrarverksamheten påbörjades, eftersom det var bra att också ha andra manliga förebilder i skolvärlden (Gorschelnik, 2002).

Anledningen till att medfostrarna bara består av män är inte att kvinnor inte kan vara medfostrare, utan att man vill betona det stora behovet av män i barns liv. Skolvärlden är idag i hög grad präglad av kvinnor, medan många barn, i synnerhet pojkar, lider brist på manliga kontakter och förebilder. Farfar i skolan rf anställer bara män för att få mera män i skolor, medan Folkhälsan har medfostrarverksamhet för både mormor och farfar (Flera vuxna i barnens vardag, 2019).

Enligt Arto Salonen (i Aintila, 2002) lägger föräldrarna ofta ansvaret för uppfostran nästan helt på skolorna. I skolan är det viktigt att ingripa så tidigt som möjligt om ett barn eller ungdom har problem. Problemen behöver inte vara stora till en början, men de kan svälla och spräcka och ta sig i uttryck som våldsamt beteende. Därför är det viktigt att den unga individen lätt kan vända sig till en hjälpare vuxen, som till exempel en medfostrare.

Ökande antal ensamstående föräldrar, såväl som arbetslöshet och tillfälligt arbete, har ökat ångesten hemma och därmed i skolorna. Särskilt invandrabarn stöter på svårigheter om deras föräldrar inte kan tala finska eller svenska som i sin tur leder till att de inte kan hjälpa sina barn med deras skoluppgifter (Medfostrare rf, 2004). Därför behövs det äldre vuxna i skolan som lyssnar på barnen och har tid för dem. Medfostrare är mest användbara för elever i årkurs ett och två. Att börja skolan är en stor förändring för alla barn (Lukka, 2004). Det tillhör medfostrares arbete att mildra denna förändring. Speciellt kan förändringen för många invandrabarn bli riktigt stor. De har ofta ett annat språk, religion och seder hemma än i ett finskt samhälle utanför hemmet. Hemmets vanor är heliga saker som medfostrare inte får kritisera, utan de kan istället försöka hjälpa dem att anpassa sig till skolvärlden med hjälp av finska värderingar (Lukka, 2004).

Enligt Ann-Kristin Boström (2002) kan generationsöverskridande lärande spela en viktig roll för att få en grund för ett livslångt lärande, där individen förväntas ta ett större ansvar för sitt lärande. I grupper där det finns flera vuxna närvarande är lusten att lära, motivationen till

att lära, självförtroende och trygghet mycket högre. Det medfostrarprojektet som har startat i Sverige har som mål att det ska finnas en möjlighet för pensionärer som vill, att arbeta inom skolvärlden, för att de ska få en bättre livskvalité genom sitt engagemang och det nätverk som de får i skolan. Eleverna får en trygg vuxen som finns där bara för dem och samtidigt får läraren en arbetskamrat i klassrummet.

I själva verket har de finska skolorna tacksamt fått en vuxen mor- och farförälders hjälp inom skolarbetet. På detta vis träffas generationer under skoldagen (Medfostrare rf, u.å.). Närvaron av vuxna män ger eleverna en känsla av säkerhet. Medfostraren hjälper läraren att hålla ordning i klassrummet och under rasterna, samt att han hjälper eleverna att hantera olika skoluppgifter. Medfostraren är elevens lyssnare och talare vid behov och har ibland möjlighet att dela bra beteendemönster med klassen (Medfostrare rf, u.å.). Medfostrarverksamheten är bra, eftersom positiva manliga förebilder saknas i skolan och genom att vara till hjälp aktiveras pensionärerna och barnen får extra stöd (Gorschelnik, u.å.).

2.6 Att börja arbeta som en medfostrare

I Finland strävar medfostrarverksamheten efter att få flera vuxna män i skolan. Det är ett socialt frivilligprojekt som stöds av Hem och Skola Förbundet och Svenska pensionärsförbundet i Finland (Gorschelnik, u.å.).

Boström (2002) påpekar att det inte finns särskilda utbildningskrav för att bli medfostrare, utan den erfarenhet och den utbildning som man har, är fullt acceptabel. Det som krävs av en blivande medfostrare är att han tycker om barn, har god uppfattning för barnens behov och kan relatera sig till barn på ett positivt sätt. Gorschelnik (u.å.) anser att den som blir en medfostrare måste ha en positiv känsla för barn och en vilja att dela barnens skolvardag.

”Man duger precis som man är. Det handlar om att vara där med sitt hjärta, att se och lyssna på barnen. Det är ett meningsfullt och stimulerande arbete som verkligen behövs.” (Gorschelnik, u.å.)

Många av medfostrarna säger sig ha blivit värvade av sina egna barnbarn (Jungner, 2002). Enligt Gorschelnik (2002) skolar de medfostrare som redan finns de nya genom att ta med dem till skolan och lektionerna, berätta allt det som de själva vet, och sköter kontakten med den rektor och skola som är i behov av en ny medfostrare. Föreningen har som syfte att främja barns

utveckling och berika deras liv i en anda av oegennyttia med barnen i centrum (Medfostrare rf, u.å.).

2.7 Kampanjer och projekt

I början av år 2001 startade medfostrarna i Cygnaeus skola artighetskampanjen ”Tack och var så god” (Svanen, 2001). Kampanjen räckte i en månad och syftet med själva kampanjen var att uppmärksamma eleverna på vardagsartighet. Detta uppfylldes genom att man skulle hälsa andra, man skulle se den som man talade med i ögonen och att man skulle säga ”varsågod”, ”tack”, ”ursäkta” och ”kan jag få” (Svanen, 2001).

Medfostrarna i Cygnaeus skola började också kampanjen ”Mystiska Män” år 2002. Dessa män var anonyma, men de var alla medfostrare i skolan. Kampanjen gick ut på att de Mystiska Männerna ryckte in i skolan på kvällstid och kontrollerade att innehållet i pulpeterna var i ordning. På nästa morgon stod det ”MM var här” på tavlan och de elever som klarat av kontrollen hade en grön lapp inne i pulpeten. Klasserna tävlade sedan sinsemellan om vem som hade fått flest gröna lappar (Ranninen, 2002).

År 2005 ville medfostrarna förebygga mobbning genom att göra sig av med fula och kränkande ord på ett konkret sätt som en del av skolans antimobbningskampanj. Genom detta brändes listor med svordomar eller andra fula och kränkande ord på skolgården. Eleverna, skolpersonalen och brandmän deltog i denna kampanj (Gorschelnik, u.å.).

År 2010 ordnade finskspråkiga skolor i Åbo backbilsrace. Eleverna i årskurs 5–6 fick som uppgift att bygga backbilar tillsammans med medfostrarna på slöjdlektioner. Backbilsracet blev en succé och ordnades med jämna mellanrum även på andra orter i Finland. Barns feedback på att göra saker tillsammans med medfostrarna har varit positiv (Generations at School, 2012).

2.8 Hur verksamheten har spridit sig över Finland

Verksamheten började i Finland år 2000 i Cygnaeus skola. Idag finns det många skolor i Finland som har medfostrarverksamhet. 26 skolor i Åbo har aktiva medfostrare som är medlemmar i Farfar i skolan rf.

Farfar i skolan rf började samarbetet med Folkhälsan i början av 2000-talet. Folkhälsan koncentrerade sig att få nya svenskspråkiga medfostrare i Österbotten och gjorde mycket undervisningsmaterial tillsammans med medfostrare för att få nya medlemmar i verksamheten (Gorschelnik, u.å.). År 2003 startade folkhälsan sitt projekt Farfar i skolan tillsammans med

Förbundet Hem och Skola, Helsingfors stads utbildningsverk och Svenska Pensionärsförbundet (Hufvudstadsbladet, 2003).

Folkhälsans medfostrarverksamhet började i Gerby skola i Vasa år 2002 (Jungner, 2002). Detta pilotprojekt var en del av Folkhälsans projekt Ung möter gammal som utfördes i Korsholm, Jakobstad och Närpes. I dagens Finland finns det medfostrarverksamhet med olika namn i svenskspråkiga skolor i Nyland, Österbotten, Egentliga Finland och Åland. Dessutom finns det mycket medfostrarverksamhet i finskspråkiga skolor.

2.9 Resultat av medfostrarverksamheten i Finland och Sverige

Gorschelnik (2002) anser att resultaten av medfostrarverksamheten i både Sverige och Finland har bidragit till ett bättre pedagogiskt klimat och även varit ett stort stöd för barnen. Barnen mår avsevärt bättre enligt både lärare och skolläring. Detta leder i sin tur till lugnare lektioner och färre incidenter av mobbning och vandalism (Klassmorfar för barnen, 2001). Medfostrarna har ingen skyldighet att rapportera om elevers svårigheter till lärarna, vilket betyder att ungdomarna kan fritt tala med dem (Ålgars, 2002). I Sverige har verksamheten blivit så populär att skolor köar för att få egna medfostrare (Vem kan bli klassmorfar/klassmormor, 2013).

Ökad vuxennärvaro skapar trygghet bland eleverna. Eftersom barns och ungdomars respons ofta är spontant och värmande, får medfostrarna konkreta bevis på att de behövs och att deras livserfarenhet kommer till nytta (Folkhälsan letar efter skolfarfar, u.å.). Även om det inte finns någon lön för arbetet, får de som frivilligarbetare som medfostrare känna vikten av deras verksamhet i den kvinnodominerade skolvärlden. Medfostrarna får också feedback från lärarna och eleverna om att de behövs och att deras erfarenhet uppskattas (Medfostrare rf, 2004).

Det diskuteras mycket om att barn har svårt att vara i kontakt med sina mor- eller farföräldrar som bor långt borta, men lika svårt är det för dem att bo långt borta från sina barnbarn. Att arbeta som medfostrare kan ge de äldre en ökad livskvalitet (Hermansson, 1999).

2.10 Medfostrarverksamheten som skydd mot Alzheimer

Det finns studier om att pensionärer som har fysiskt och mentalt aktivt liv har mindre risk att insjukna i Alzheimers sjukdom (Svenska Dagbladet, 2002). Dessa studier visar att fritidssysselsättningar, sällskapsliv och lättare motion minskar risken för att få Alzheimers sjukdom.

En av världens största undersökningar av äldre personer, gjort av en amerikansk forskargrupp vid Columbiauniversitetet i USA har kommit fram till dessa resultat (Svenska Dagbladet, 2002). Under sju års tid har dessa forskare följt ungefär 1700 Manhattanbor som är över 65 år, samtliga utan tecken på Alzheimers sjukdom vid början av undersökningen. Enligt studien utvecklade 207 av dem demens, och när de friska och sjuka jämfördes visade det sig att de med hög aktivitet hade 38% lägre risk för att få sjukdomen. För varje aktivitet sänktes risken med 8%. Studien visade också att aktivitet stimulerar hjärnan att hålla kvar reservkapacitet som i sin tur kan förhindra eller försena sjukdomsuppkomsten. Att arbeta som medfostrare kan alltså minska risken att få Alzheimers sjukdom (Svenska Dagbladet, 2002).

3. Metod

För att få svar på avhandlingens frågeställningar, har ämnet studerats ur medfostrarnas egen perspektiv. Undersökningen syftar på att utreda vad medfostrarna anser om själva verksamheten och vad de själva får ut av det. En kvalitativ undersökning har gjorts i form av semistrukturerade intervjuer för att kunna nå syftet och få svar på frågeställningarna. Aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf på både finskspråkiga och svenskspråkiga lågstadier i Åbo har valts för intervjuerna.

En stor del av materialet om medfostrarna hittades i Cygnaeus skola. Där finns ett minnesskåp för att hedra Börje Gorschnik och hans arbete som medfostrare. Gorschnik har sparat tidningsartiklar, egna handböcker och texter samt material från olika projekt under åren som han har medverkat som medfostrare i Cygnaeus skola.

3.1 Sampel

Sammanlagt intervjuades 16 medfostrare från både finsk- och svenskspråkiga lågstadier i Åbo. Nio medfostrare ställde upp för intervju från finskspråkiga skolor och sju medfostrare från svenskspråkiga skolor. Medfostrarna var alla män, eftersom det krävs att medlemmarna i Kouluvaarit ry - Farfar i skolan rf ska vara män. Dessutom var alla intervjuade aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf och i medfostrarverksamheten och de arbetade regelbundet i en eller flera lågstadier i Åbo.

3.2 Instrument

En kvalitativ studie med semistrukturerade intervjuer användes som datainsamlingsmetod för att få svar på frågeställningarna. Enskilda intervjuer gjordes utgående från ett intervjuschema med 20 frågor. Intervjufrågorna ställdes på både finska och svenska (Bilaga 5 och 6). Intervjufrågorna utformades för att få bakgrundsfakta om medfostrarna, hur och varför de har börjat frivilligarbete som medfostrare, hur arbetsdagarna ser ut i skolorna och hur de själva har upplevt medfostrarverksamheten samt hur den har påverkat deras välbefinnande. Tilläggsfrågor användes under intervjuerna om det behövdes. Respondenterna fick frågorna på förhand och fick också tolka begreppet välbefinnande själv. Respondenterna hade också möjlighet att berätta fritt kring de olika frågorna.

3.3 Procedur

För att nå examensarbetets syfte intervjuades frivilligarbetande medfostrare som var aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf. Med detta sågs det till att de intervjuade hade kunskap och erfarenhet av fenomenet som studerades och undersökningen var tillförlitlig. Kontaktpersonen för svenskspråkiga skolor gällande medfostrarverksamheten kontaktades för att få information om de svenskspråkiga medfostrarna i Åbo. Kontaktpersonen informerade om hur många medfostrare det fanns i de svenskspråkiga skolorna i Åbo och vilka dagar de arbetade. Farfar i skolan rf:s informatör och Farfar i skolan rf:s styrelseordförande kontaktades också för att kunna nå medfostrare i de finskspråkiga skolorna samt för att få mera information om hur många skolor som har medfostrarverksamhet i Finland via Farfar i skolan rf.

Ett e-post som innehöll ett infobrev (Bilaga 1 & 2) om undersökningen och intervjufrågorna skickades åt tio medfostrare som arbetade i finskspråkiga skolor och åt tolv medfostrare som arbetade i svenskspråkiga skolor. Av de finskspråkiga medfostrarna deltog nio medfostrare och av de svenskspråkiga medfostrarna deltog sex medfostrare i undersökningen. Intervjuerna gjordes i mars 2020. Fyra intervjuer genomfördes som individuella intervjuer ansikte mot ansikte och spelades in med bandspelare. På grund av Coronaviruspandemin genomfördes tolv av intervjuerna via telefon. Intervjuerna transkriberades ordagrant och på deltagarnas talspråk, men citaten översattes till standardsvenska för att skydda deltagarnas identitet och för att göra texten tydligare. Citaten är dock översatta med den ordföljd som deltagarna använt. De finskspråkiga intervjuerna översattes på svenska. Efter analys av intervjuerna förstördes banden ordentligt.

3.4 Forskningsetisk hänsyn

I intervjun tillämpades strikt skydd av privatliv och efter behandling förstördes materialet på rätt sätt (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Alla intervjuade frågades om skriftligt tillstånd att använda intervjuerna i avhandlingen om intervjun genomfördes ansikte mot ansikte, och muntligt tillstånd om intervjun genomfördes per telefon. Tyngdpunkten lades på intervjuernas frivilliga karaktär, liksom rätten att vägra att delta i undersökningen när som helst. Intervjufrågorna utformades på ett sätt som respekterade mänsklig värdighet och ledde inte de intervjuade.

Ett informationsbrev skickades ut åt respondenterna via e-post och där informerades medfostrarna om syftet med intervjun, användningen av materialet, sekretess och anonymitet. Respondenternas namn eller vilken skola de arbetade i antecknades inte för att skydda deras identitet. För att ingen deltagare skulle kännas igen från undersökningen och för att avhandlingens text skulle vara mera lättläst, ändrades talspråket till skriftspråk. På grund av etiska hänsyn anges deltagarnas berättelser inte i sin helhet och därför anges det inte heller i resultatdelen vilken deltagare som citeras.

4. Resultat

Resultaten av undersökningen presenteras i detta kapitel. Därmed presenteras en kort översikt över respondenterna. Tre huvudteman behandlades i intervjuerna: hur respondenten blev medfostrare, respondentens arbete som medfostrare i skolan och respondentens egna upplevelser om medfostrarverksamheten.

4.1 Presentation av respondenter

Respondenterna i undersökningen var frivilligarbetande medfostrare som under tiden då undersökningen gjordes var aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf. I undersökningen deltog sammanlagt 16 manliga medfostrare från lågstadier i Åbo. Av dessa var nio från finskspråkiga lågstadier och sju från svenskspråkiga lågstadier.

Medfostrarnas medelålder var 72 år. Den yngsta medfostraren var 61 år och den äldsta medfostraren var 80 år. Nästan alla medfostrare hade egna barn och barnbarn men det fanns också medfostrare som inte hade egna barn eller barnbarn.

4.2 Motiveringar till varför man blir medfostrare

Medfostrarna hade varit med i Farfar i skolan rf och medfostrarverksamheten allt från ungefär ett år till tretton år. Största delen av medfostrarna hade fått information om medfostrarverksamheten och Farfar i skolan rf via andra medfostrare som ofta var gamla bekanta. Andra informationsvägar av medfostrarverksamheten var andra frivilliga arbetsföreningar, släktingar och bekanta, undervisningsnämnden, föreningens nätsidor samt reklamer på tidningar, radio och flyers. Två svenskspråkiga medfostrare hade fått höra om verksamheten via Folkhälsans informationstillfälle för pensionärer i Åbo och via Folkhälsans informationstillfälle vid Åbo Akademi där Börje Gorschelnik var gästföreläsare.

Medfostrarna hade haft väldigt varierande yrken och bakgrund och flesta av dem hade inte arbetat tidigare i skolvärlden. Största delen ansåg att de hade bra bakgrund till att arbeta som medfostrare eftersom de hade uppfostrat sina egna barn och/eller barnbarn.

Vi har medfostrare från helt olika bakgrunder. De kan ha vari lärare, chef, datorprogrammerare, polis, försäljare, kock eller bartender.

Några av medfostrarna hade också varit med i olika ungdomsverksamheter och andra föreningar. Några hade arbetat med yrken som hade mycket att göra med matematik, som de själva tyckte att de hade mycket nytta av i deras arbete som medfostrare i skolan. En gemensam nämnare för största delen av medfostrarna var att de tyckte att de var sociala, öppna, att de tycker om barn och om att hjälpa.

Motiveringar till varför man började frivilligarbete som medfostrare var varierande. Några faktorer som återkom hos största delen av medfostrarna var att de tyckte om barn och att de ville göra något frivilligarbete som skulle vara till hjälp för samhället.

Jag ville göra något frivilligarbete då jag blev pensionerad, blev medveten om att det finns ett behov av manliga förebilder i skolan och tänkte att en gång i veckan är inte alls farligt. Barn har alltid varit nära hjärtat och jag är själv också ganska barnslig. Sen tog jag kontakt med föreningen.

Jag tyckte att detta frivilligarbete skulle vara passande då jag blev pensionerad och jag har alltid tyckt om att vara med barn och syssla med dom, roligare att syssla med barn än med vuxna och de är ju vår framtid.

För att jag tycker att när man är relativt frisk o man har ledig tid så åtminstone en del av den här tiden bör man använda för att hjälpa samhället.

Flera av respondenterna blev uppmuntrade av sina bekanta som också frivilligarbetade som medfostrare och det spelade även en stor roll i att de själva började arbeta som medfostrare.

Det bara råkade sig. Jag träffade en gammal studiekompis efter säkert 30 år och frågade hur det går och han berättade att han är en skolfarfar och jag svarade kanske lite för entusiastiskt att Aha! Han frågade mig med sig till den skola var han arbetade som skolfarfar och sa att det binder mig inte till någonting. Jag gick dit ett par gånger och plötsligt märkte jag att jag är ju en skolfarfar själv. Jag blev säker om att jag ska lyckas med det och där kombineras en vilja att hjälpa elever och lärare.

Mina bekanta frågade och uppmuntrade mig att jag har något att ge åt de här barnen och att barn tycker om mig när jag är en manlig förebild ...där i skolan finns det många barn som har ingen aning om vad en pappa är.

Två av respondenterna hade besökt skolan några gånger före de började själv arbeta som medfostrare och upplevde en slags gemenskap med personalen och eleverna. Det motiverade dem att börja frivilligarbeta som medfostrare.

När jag fick chansen att delta i den här verksamheten och var dit o bekanta mig för en dag så klicka det otroligt bra med läraren och eleverna.

Jag tränade för några månader i skolan och sen när det kändes som att skolan och eleverna accepterade mig så då vågade jag börja ordentligt.

En av medfostrarna uppskattade lärarnas arbete och hade märkt att föräldrarna hade inte så gott om tid för sina egna barn.

Jag har alltid tyckt att de här lärarna gör ett gott arbete o de här är ett sätt att uppmuntra och visa uppskattning för dom. Dessutom såg jag i [ungdomsverksamhet] att barn hade ett stort behov av att bli sedda och hörda och att föräldrarna hade tyvärr inte tid för dem.

En annan medfostrare hade blivit tillfrågad med i verksamheten några gånger och tackat nej. Till sist var det en lärare som lyckades övertala honom att börja medfostrarbetet.

Det var intressant och spännande, jag var nyfiken och ville se vad det är. Jag blev tillfrågad x antal gånger med i verksamheten, men tacka nej. Sista gången var det en lärarinna som fråga och då började jag arbeta som skolfarfar.

En respondent påstod att motiveringen till att börja arbeta som medfostrare var bara för att få en syssla till i vardagen.

Jag tror nu att de var ganska långt av egoistiska skäl för att få omväxling till pensionärtillvaran. Egentligen bara för att få en syssla till.

4.3 Medfostrarnas arbete i skolan

De flesta av medfostrarna arbetade i en skola, en dag i veckan. Största delen hade också varit i en och samma skola hela tiden, medan några hade bytt skolor, antingen på grund av att skolorna förnyades, stänges eller slogs ihop, eller på grund av att de själva ville byta till en annan skola. Det fanns också ett par medfostrare som arbetade på flera olika skolor. Två av medfostrarna arbetade i skolan två dagar i veckan och en medfostrare arbetade på tre olika skolor under tre dagar i veckan.

Respondenterna frivilligarbetade på olika lågstadier i Åbo. I undersökningen kom det fram att i de finskspråkiga skolorna arbetade största delen av medfostrarna med flera klasser än bara en mellan årskurs ett till sex. Några medfostrare hade en egen klass som de följde med under de två första årkursen, d.v.s. årkurs ett och två. En av medfostrarna hade varit med samma klass i tre läsår, från och med årkurs ett. Det som också kom fram i undersökningen var att i de finskspråkiga lågstadierna hade några medfostrare en läsordning. Dessa medfostrare hade ingen specifik klass var de skulle vara, utan de gick enligt en bestämd läsordning i olika klasser mellan årskurs ett till sex. Medfostrarna i finskspråkiga skolor var också betydligt mycket mera med i klasser var det fanns flyktingelever, jämfört med medfostrarna i svenskspråkiga skolor. Detta kan bero på att flyktingelever placeras mer i finskspråkiga skolor, på grund av nationalspråket. I de svenskspråkiga skolorna hade medfostrarna oftast en egen klass och de arbetade med årskurs ett och två.

Medfostrarna arbetade mellan tre till tolv timmar i skolorna. Det genomsnittliga antalet timmar per vecka var fem timmar. Antalet timmar berodde mycket på om de arbetade i en eller flera skolor. För de medfostrare som arbetade med en viss läsordning kunde dagarna variera mellan tre till sex timmar, beroende på vilka klasser de arbetade i under den dagen. En del av medfostrarna hade också lovat att delta på utflyktsdagar och då kunde de arbeta längre än vanligt.

Det beror helt på med vilken klass jag är med den dagen. Elever på årskurs 6 slutar senare än ettorna och tvåorna. Jag arbetar en gång i veckan och de blir mellan 3–6 timmar, beroende på var man är. Jag har också lovat att jag kan vara med på utflyktsdagar.

4.3.1 Medfostrarnas roll i skolan

Alla medfostrare från både finskspråkiga och svenskspråkiga lågstadier i Åbo var enade om att deras roll är att hjälpa och stöda läraren och eleverna. Andra roller som kom fram under intervjuerna var att som en medfostrare är man en lyssnare, att man är en extra vuxen i klassen, att man är en rollmodell för uppföring, att man uppmuntrar eleverna, att man kräver rättvishet och förebygger mobbning samt att man är en kompis med eleverna.

Jag är en mindre sträng vuxen som är på plats som kan lite skoja och behöver inte hela tiden följa alla regler exakt.

Jag är en extra vuxen som lyssnar och hjälper till i klassen. En äldre vuxen som inte är så "officiell" som läraren är, som gör det lättare för de här barnen att komma nära.

Två av medfostrarna ansåg att deras roll är att fungera som en farfar åt eleverna i skolan och att de är en manlig förebild i den kvinnodominerande skolvärlden.

Man är en man i den kvinnodominerande personalen. Man är en manlig förebild och en presentatör av den äldre generationen som en slags farfar eller nästan farfarsfar, som barn ofta inte har.

Jag är ett stöd för läraren och jag har en egen speciell roll, noga bestämd vad läraren ska vara och göra, jag är mycket friare. Är som en morfar eller farfar, behandlar eleverna som om de var mina egna barnbarn och håller dom i famnen.

En medfostrare var inte helt säker vad hans roll som medfostrare är.

Där måste jag vara helt ärlig, för mig är det ett litet frågetecken. Men jag hjälper dom ju nog med skoluppgifter.

Sex stycken respondenter var av den åsikt att deras roll som medfostrare är att hjälpa läraren och att göra det som läraren säger, men att de inte får ta egen roll som lärare. Det som de också tyckte var viktigt var att man inte får korrigera läraren fast hen skulle ha fel, eftersom man inte får ta bort lärarens auktoritet framför eleverna.

Att vara till hjälp för lärarna men framförallt att jag inte får ta någon roll som lärare eller försöka korrigera läraren eller något sådant. man ska veta sin plats. Man är där bara för att hjälpa.

Rollen är ju den som den här skolan eller läraren ger, att jag har inte kommit hit med någon tanke att vara någonting utan jag tar den uppgift som ges.

En av medfostrarna påstod att medfostrarnas roll liknar skolgångsbiträdens arbete, men att de inte har samma regler och kan vara friare.

En medfostrare är lärarens stöd och på sätt och vis ett extra skolgångsbiträde som arbetar enligt lärarens regler.

Enligt alla medfostrare hör det till deras arbete att läsa med barnen och speciellt lyssna på deras läsande. Hjälpande med matematikuppgifter är också något som de alla enades om. De medfostrare som var med på textilslöjds- och slöjdlektionerna hjälpte mycket med att lägga sytråden i nålen och med annan fingerfärdighet. Två medfostrare var aktivt med på elevernas gymnastiklektioner och hjälpte till med t.ex. att knyta skridskosnören eller att vara domare om de spelade fotboll.

Jag gör det som läraren säger jag ska göra men i praktiken är de ofta att barnen får läsa med mig och sen brukar jag hjälpa till i matte och jag tycker ganska mycket om matte. Sen jobbar man mycket med händerna. Handarbete har jag gjort ganska mycket, d.v.s. virka och sytt, hjälpt barnen men jag hamnar nog sy själv ganska mycket då det är vissa som inte har så mycket tålmod.

Två medfostrare upplevde att då de hjälper barnen så blir barnen också mycket mera öppna mot dem och det skapas en slags tillit mellan dem. En av dessa medfostrare hade också märkt att uppmuntrande och beröm hade en positiv påverkan på eleverna.

Jag förhör barnens läxor, hjälper till med i textilslöjd, barnen får fråga mig saker och jag hjälper till när det behövs. Då alla saker klickar inte direkt så är det trevligare att göra uppgifterna med en medfostrare då läraren är så officiell, men medfostraren är inte, så därför är det så mycket lättare att hjälpa de här barnen då de är så mycket mer öppna med mig.

Jag uppmuntrar och berömmar barn och det påverkar dem så otroligt bra och barnen blir så ivriga att de frågar om jag kan vara med dem även på nästa lektion.

Några medfostrare berättade om att de hjälpte till lärarna med att försöka hålla ordning och reda i klassrummet, speciellt om det hade varit slagsmål mellan eleverna.

Om det har varit slagsmål o läraren går o talar med dom eleverna så kollar jag att de e lugnt inne i klassen så att läraren får de utrett i lugn och ro.

Lite mera såhär att dom hålls någorlunda tysta i klassen. Emellanåt blir de mycket oväsen i klassen o tillsammans med läraren försöker vi få dom att förstå att det ska vara tyst i klassen. Sen kollar jag att de inte springer runt i klassen o säger till om de inte följer med i undervisningen.

Flera av medfostrarna kontrollerade också om eleverna hade gjort sina läxor. Dessa medfostrare ansåg att det var viktigt att de kunde göra det, eftersom lärarna inte hade tid att kolla igenom allas läxor och att undervisa samtidigt. De tyckte också att där kunde de vara till stor hjälp och förklara samt visa steg för steg hur någon uppgift görs.

Några medfostrare ansåg också att till deras arbete hörde det till att hålla en egen lektion om något som de var experter på, som t.ex. om något som hade att göra med deras tidigare yrke eller tiden då de själva var unga. Medfostrarnas egna lektioner hade uppskattats mycket av eleverna och lärarna.

En medfostrare som arbetade med flyktingelever berättade att till hans arbete hör till att han fungerar som en slags tolk åt flyktingeleverna. Deras huvuduppgift är att lära dessa elever finska och enligt denna medfostrare kan finska språket vara svårt. Speciellt då det är helt nytt och då det kommer mycket text på en och samma gång i en lärobok.

4.3.2 *Samspelet med personalen*

Alla medfostrare tyckte att samspelet med skolans personal fungerade bra. Största delen ville även poängtera att de kom speciellt bra överens med lärarna och att de upplevde att de hörde till i arbetsgemenskapen. Medfostrarna drack ofta kaffe med lärarna i lärarrummet och diskuterade också med dem. Dessutom hade några av medfostrarna också blivit bjudna på skolans och personalens julfester. De flesta lyfte upp att de upplevde att det fanns tillit mellan dem och de lärarna som de arbetade med. Några tyckte också att lärarna var nöjda med att de hade en medfostrare med i skolan och med i deras arbete.

Jag upplever att jag hör till gänget, jag dricker kaffe tillsammans med dem och har bakat åt dem. Det är roligt att gå dit för att det känns som att man skulle komma hem.

Två medfostrare upplevde att de kunde också hjälpa lärarna genom att lyssna på dem. Båda berättade att lärarna hade ett tyngt arbete och att de också behövde någon att lyssna på dem. En medfostrare sa att hans fördomar av lärarna hade förändrats helt och att han respekterar lärarna nuförtiden på ett helt annat sätt än förut.

Om det skulle kännas som att det inte fungerar så skulle det kännas som att man är som en som kollar bara från sidan men de har tagit mig bra emot och det känns som att jag är välkommen. Sen märker man ju också att lärarna har också press och de har talat med mig att nu har det varit tyngt. De har ju också mental press och jag hoppas att jag har kunnat hjälpa dem genom att lyssna.

Två av medfostrarna tyckte att samspelet med lärarna hade fungerat perfekt. De var ändå tveksamma om skolgångsbiträden, eftersom de hade en tanke om att skolgångsbiträden kanske tänker att medfostrarna tar deras arbete. Ingen av medfostrarna hade rakt upplevt detta, men de hade fått en sådan känsla. De upplevde att medfostrarna har en likadan roll som skolgångsbiträden, men är mycket friare och måste inte vara så stränga. Några medfostrare berättade också att de inte har en liknande relation med skolgångsbiträden, som de har med lärarna. De kände inte heller igen skolgångsbiträden så bra.

... ända var relationen är lite intressant med skolgångsbiträden för att man gör lite liknande arbete och har lite samma roll men skolgångsbiträden har mera regler att följa då skolfarfar är mera fri...uppgifterna liknar varandra mellan skolfarfar och skolgångsbiträde.

En medfostrare som arbetat tidigare som lärare var först lite skrämmd över hur han skulle tas emot som medfostrare av skolans lärare. En annan var imponerad av hur bra lärarna kan vara i sitt arbete och att han inte mött en dålig lärare en enda gång under tiden som han har arbetat som medfostrare.

Lärarna förstår mig helt. Först var jag lite skrämmd över att berätta att jag har lärarbakgrund för att jag trodde att de skulle tänka att jag kommer till skolan bara för att "vakta" på dom och kolla på hur de presterar. Men jag är så överraskad att läraren kan klara av sitt arbete så otroligt bra. De multitaskar så mycket.

Så som jag upplever så har det gått väldigt bra och jag är väldigt imponerad av dom här lärarna. Under dom här [x] åren har jag inte träffat en dålig lärare. Otroligt bra.

4.3.3 *Medfostrarnas ansvar*

De intervjuade medfostrare enades alla om att de inte borde ha mera ansvar i skolan. Alla ansåg sig vara frivilliga hjälpare som följde lärarnas instruktioner. Alla var nöjda med mängden av ansvar som de hade. En medfostrare påpekade att enligt Farfar i skolan rf:s regler kan inte medfostrarna ha ansvar över undervisningen, eftersom de inte har ett giltigt arbetskontrakt med skolan eller staten, utan de är frivilligt i skolan.

Medfostrarnas regler är sådana att vi kan egentligen inte ens ha ansvar, eftersom vi inte är i ett arbetskontrakt med skolan eller staten så kan vi inte heller vara. Att inte berätta vidare vad vi hör, sådant ansvar har vi dock.

Två av medfostrarna tyckte att läraren ska vara den som undervisar eftersom hen också är utbildad. Dessa medfostrare ansåg att de fanns till som en extra vuxen i klassen som hjälpte till då det behövdes.

Jag tycker att mängden av ansvar är bra. Läraren är en lärare och vi är nog mera bara en extra vuxen som behövs till hjälp. Annars blir det för stressigt om vi börjar undervisa, eftersom vi inte är utbildade för det.

Lärarna har ansvar, pedagogiska utbildning. Vi är en slags assistens hjälpredda, vi hjälper till. Det är bra så här tycker jag.

I Farfar i skolan rf:s regler står det att medfostrarna inte skulle få vara ensamma med eleverna i skolan. Nästan alla av medfostrarna berättade dock att det hände, på grund av att de ofta läste tillsammans med eleverna på ett lugnt ställe för några minuter. En medfostrare tyckte att fysisk beröring av elever, så som att ta dem i famnen eller ge en kram, var förvånansvärt mycket kopplat till pedofili i dagens samhälle. Han tyckte att det inte ska bli formella regler för fysisk beröring.

Det är viktigt att inte bli alltför byråkratiserat. Mitt ansvar är inte officiellt utan frivilligt och har inte ansvar på samma sätt som de som är anställda. Det talas mycket om pedofili och brottsregister. Olika bestämmelser över hur allt ska vara. Jag är lite rädd att de kommer att bli alltför stelt och formellt. Jag skulle vilja ha det att det är frivilligt och jag tycker om att hjälpa barn. Det ska inte spikas entydiga regler för alla situationer.

4.3.4 *Kampanjer och projekt i skolan*

Under de första åren då medfostrarna började medfostrararbetet i Cygnaeus skola hade de många olika kampanjer och projekt, som t.ex. de Mystiska Männena, Tack och Varsågodkampanj osv. En av de mest framgångsrika projekt som finskspråkiga skolorna har ordnat var backbilsrace.

Medfostrarna blev tillfrågade om de har haft kampanjer eller projekt i skolorna under de senaste åren. Nästan alla svarade nej. De medfostrare som hade varit flera år med i verksamheten berättade om hurdana kampanjer de tidigare haft, men att de hade minskat väldigt mycket på sistone. En medfostrare som hade varit länge med i verksamheten berättade att skolvärlden hade blivit mycket stressigare och därför har det inte ordnats olika projekt eller kampanjer som tidigare. Han påpekade också att för att kunna ordna liknande projekt och kampanjer så skulle det kräva lite mera av lärarna.

Har minskat då det har blivit stressigare i skolan. Borde inte gå utöver oss egentligen men ibland kräver det kanske att läraren har en viss uppbackning för det hela och det kanske inte alltid är tid för det ... borde kanske ha lite mera men å andra sidan krävs det av oss också och vi har alla vårt eget eget hyss annars, alla har kanske inte på samma sätt tid, det skulle ske utanför skoltiden.

En medfostrare berättade dock att de har haft en artighetskampanj under det senaste året för årkurs ett och två. Dessutom vid varje läsårsstart var medfostrarna nära skolområden och hjälpte till i trafiken. De kontrollerade att eleverna kom tryggt till skolan.

I Åbo ordnas det också varje år stafettkarneval dit alla Åbos skolor deltar. Där är medfostrarna också med sina säkerhetsvästar och styr trafiken. En medfostrare ansåg att det är också ett bra marknadsföringstillfälle för föreningen.

4.4 Egna upplevelser om medfostrarverksamheten

Respondenterna tillfrågades om de trivdes med att arbeta i skolan som medfostrare. Alla 16 respondenter svarade att de trivdes bra. Tre av respondenterna berättade att de väntade mycket på den dagen då de skulle arbeta i skolorna. En medfostrare ville också tillägga att han upplevde känslan att han var till hjälp.

Jo man trivs nog att det är nog en dag som man väntar på och man blir på gott humör och på sätt och vis känner att man är till hjälp. Det känns som att man är en del av skolan och att lärarna har blivit bekanta.

Jag trivs nog och jag har märkt att det ger mig mera än vad jag ger åt de här barnen. Jag väntar på riktigt på dagen.

En annan medfostrare berättade att eleverna hade skickat brev åt honom. Under Coronaviruspandemin var den äldre befolkningen i Finland tvungen att stanna hemma. Därför uppskattade respondenten elevernas brev extra mycket.

Jo jag trivs och frun har också sagt att det är min bästa dag av hela veckan. Det är roligt att syssla med barn då ens egna barn är vuxna och ute i världen. Eleverna hade t.ex. lärt sig att skicka e-poster och brev och nu har jag själv fått brev som har berört mig. Det har nog varit roligt där.

En medfostrare berättade även om att man inte alls är tvungen att vara i skolan då man frivilligarbetar men att man är där ändå varje gång, om man inte är på en resa eller sjuk.

Man är ju inte tvungen att vara där varje vecka och då jag reste bort på en resa så var jag två veckor borta och en gång då jag kom tillbaka så kom en elev fram och krama och sa att ”vi har så vänta på dig”. Och sen får man massor med kramar.

Alla av respondenterna som hade arbetat i flera år påpekade att de trivdes otroligt bra och att de inte annars skulle ha arbetat med det i så många år. Flera av medfostrarna upplevde också en känsla av gemenskap med personalen. En medfostrare berättade att verksamheten gav omväxling till vardagsrutinerna på ett positivt sätt.

Jo. Det är en slags omväxling i vardagsrutinerna. När man möter trevliga barn. Lärarna har också varit väldigt trevliga och där har man fått nya bekanta.

Två av medfostrarna tyckte att det var givande att få vara av en farfars roll åt eleverna. De upplevde också att de hade utvecklat en tillitsfull relation med eleverna.

Att få vara till hjälp är en sak som är större än livet. I dag då barn lever i en värld där jag är en ersättande farfar åt många och jag upplever att det är väldigt viktigt att barn kan tillitsfullt och rättvist berätta om även svårare saker för medfostraren.

Absolut trivs jag och speciellt på grund av de här barnen att jag har en uppgift att delta i undervisningen så som läraren vill och jag får ta upp farfars roll för dem som inte har en.

Två andra medfostrare berättade också att feedbacken som de fick av sitt arbete var omedelbart.

Det är trevligt. Feedbacken är omedelbar, tacksamt och uppmuntrande både från eleverna, föräldrar och lärare. Eleverna kommer och rycker i ärmen att "kommer du till vår klass under nästa lektion?". Positivt på alla sätt.

Man får mycket feedback direkt och indirekt både från barnen. Föräldrarna och skolan också men det är inte varför vi är här utan för barnen. Men det är nog viktigt det också.

En av medfostrarna påpekade att han trivdes måttligt med att arbeta som medfostrare i skolan.

Så där måttligt, det är nog roligt att fara till skolan den där morgonen, under dagens lopp blir man så att man inte riktigt trivs till slutet av dagen. Dom klasserna som jag har varit med så har det funnits ganska stökiga elever. Trivs någorlunda, men stortrivs inte.

Femton medfostrare upplevde tillfredsställelse och gott humör som följd till medfostrararbetet. Dessa medfostrare påstod också att det var stimulerande och uppiggande att se eleverna och att få hjälpa dem.

Tillfredsställelse. Det är ju roligt om man kan uppmuntra mindre barn och märker hurdant behov de har av uppmärksamhet. Vi har nog också ställt en gräns att jag tar bara fyra i famnen i gången, två på båda sidor.

Dessutom var gemenskapen med personalen en viktig faktor som också gjorde att medfostrarna upplevde tillfredsställelse. Två av medfostrarna ville lyfta upp viktigheten av att

man är även till hjälp för samhället, då man hjälper unga elever. Många av medfostrarna upplevde också en känsla att de behövdes och att de var till nytta.

Det behövs egentligen att bara ett barn eller en elev man har lyckats ge någonting så det räcker i princip. En sådan insats per dag, det är mycket bra.

En av medfostrarna hade märkt att han hade börjat tänka mera på barnen och vad de har för olika bakgrunder.

Gott humör och emellanåt blir man och tänka på då det finns olika barn som har olika öden som reflekterar så tänker man att vad allt finns det i bakgrunden då allt inte verkar vara helt ok.

En av medfostrarna poängterade att han hade fått mycket nya jämnåriga vänner via Farfar i skolan rf och att några av dem träffas vid ett kaffemöte varje månad för att jämföra deras erfarenheter av medfostrararbetet i skolorna.

...sen har jag fått ett helt gäng med andra medfostrare. Vi samlas varje månad för att dricka kaffe och byter ut erfarenheter med helt obekanta jämnåriga och hör av deras yrken osv. Otroligt rik erfarenhet.

En av medfostrarna ansåg att medfostrararbetet bara är en syssla som tar en halv dag i veckan.

4.4.1 Förändringar i välbefinnandet

En av respondenterna hade ett skriftligt utlåtande som hans vän hade skrivit. Hen hade varit bekant med medfostraren i flera år och retats lite med honom då han gick i pension att han borde bli en medfostrare för att se hur dagens skolvärld ser ut. Respondenten tackade nej men ställningen till saken förändrades med tiden. Då medfostraren hade arbetat i ett halvt år var han väldigt intresserad av skolvärlden. Vännern påpekade att arbetsdagarna i skolan var en viktig del av respondentens rutiner. Hen berättade att inget annat program rymdes in i de dagarna som han frivilligarbetade i skolan. Respondenten hade berättat ivrigt om skoldagens händelser och

att dagen gav honom tillfredsställelse, gott humör och stor förändring i vardagen. Enligt medfostrarens egna berättelser kom han bra överens med eleverna, påpekade vännen.

Medfostrarna hade upplevt olika slags förändringar i deras psykiska välbefinnande. Några tyckte att de fick välbefinnande av att få arbeta med eleverna och hjälpa dem samt att de upplevde omväxling i vardagen. Många medfostrare tyckte att det var givande att vara med eleverna och att arbetet hade påverkat deras pigghet och aktivitet gällande psykiskt välbefinnande. Dessutom svarade en medfostrare att arbetet var väldigt meningsfullt och att han inte ville bli överksam.

Det är givande och sen håller man sig pigg o kry. Upplever att dagen är meningsfull. Sen hör man ju om sådana som ligger på sofflocket och nöjer sig med att läsa dagens tidning. Det skulle jag inte riktigt orka med.

En av medfostrarna berättade att medfostrarverksamheten hade lett till att han var aktivare och positivare mot livet. Två av medfostrarna påpekade att deras fördomar mot flyktingelever och ensamstående familjer hade förändrats totalt till följd av medfostrarverksamheten.

...en tredjedel är flyktingar och för mig har det varit fint att se och egna fördomar har förändrats att hur alla barn är lika oavsett varifrån de kommer. Ett barn är ett barn och hen tänker på samma sätt och det är fint att se hur barn förhåller sig till varandra. De är fint tillsammans oavsett utgångspunkter och det har varit fint att märka. Det har säkert alltid varit så här men i den egna tankevärlden har det funnits sådana fördomar. Först då man själv ser så förstår man den här hela helhetsbilden.

En tredje respondent hade upplevt att hans syn på världen hade förändrats på grund av att han fått vara tillsammans med elever från olika slags bakgrunder och kulturer.

Man förhåller sig på ett annat sätt för världen då många elever kommer från olika kulturer och människorna i dag är ganska långt rasister så är det fint att få göra med tillsammans med dom och hjälpa och det som har varit underbart är att man kan ta olika slags människor i beaktande.

Känslan av att inte bli utfrys av skolvärlden var viktig för en av medfostrarna. Han berättade att medfostrarverksamheten hade lett till känslan av att han var fast i livet. En annan medfostrare hade märkt att han följde mera nyheter som hade med skolan att göra.

Jag är som fast i livet. Det är en viktig sak att jag inte upplever det som att jag skulle vara utslagen eller utfrys utan jag är fast i skolvärlden hela tiden och det är viktigt för mig. Man har ett gott humör då man går hem från skolan.

Jag har märkt att jag följer allt som har att göra med skolnyheter. Fokuset har flyttat sig till skolans saker.

Tre av medfostrarna hade inte upplevt förändringar i deras psykiska välbefinnande som följd till att vara med i medfostrarverksamheten. En av dem tyckte att det inte hade förändrat något, men att det inte heller hade påverkat negativt. Den andra svarade att han hade så mycket andra aktiviteter och att medfostrarverksamheten var bara en aktivitet. Den tredje påstod att av medfostrarverksamheten blev han inte fysiskt eller mentalt bättre.

Ingen av 16 respondenter hade upplevt stora förändringar i det fysiska välbefinnandet som följd till medfostrarverksamheten. Största delen påstod att de var i så bra fysisk kondition från förut att de inte hade märkt förändringar som skulle ha orsakats av medfostrarverksamheten. De äldre medfostrare som också hade frivilligarbetat flera år påstod att på grund av åldern hade deras fysiska kondition blivit sämre.

Två av medfostrarna påstod dock att de behövde gå och lägga sig tidigare dagen innan de arbetade i skolorna och att de fick fysisk aktivitet då de promenerade till och från skolorna. Inga stora förändringar hade märkts.

En av medfostrarna tyckte att dubbellektionerna med en specialklass var tunga. En annan medfostrare berättade att psykisk och fysisk aktivitet går hand i hand.

Dubbellektionen med specialelever är nog ganska tung. Det tar mera krafter än vad det har gjort under tidigare åren. Det är inte så stort fysiskt belastning men jag har märkt att det påverkar mig psykofysiskt.

När man hålls psykiskt aktiv så vill man också hållas aktiv fysiskt. Jag vill inte bli och ligga på soffan.

Medfostrarna hade alla upplevt att de hade märkt förändringar i deras sociala välbefinnande som följd till att vara med i medfostrarverksamheten. De hade fått nya vänner från Farfar i skolan rf. Dessutom hade de blivit vänner med skolans personal och eleverna.

Nu får man en hel skola med elever och personal med i den egna sociala kretsen som är en stor tillsats. Man märker att man kan vara en fungerande del i det och så kan man vara hundra procent med i sådana sociala situationer. Det har en märkbar påverkning i det sociala välbefinnandet.

Flera av respondenterna berättade också om deras delaktighet i Farfar i skolan rf. Över hälften av respondenterna deltog aktivt i föreningens möten och skolningar. Resten av medfostrarna var inte aktivt i kontakt med föreningen. Orsakerna var oftast att de hade något annat samtidigt eller någon annan verksamhet som de var mera aktiva i.

4.4.2 Medfostrarnas förslag till utveckling av medfostrarverksamheten

Medfostrarna tillfrågades om vad de själva tycker att skulle kunna göras för att kunna utveckla medfostrarverksamheten och kontakten mellan eleverna och medfostrarna. Två av medfostrarna kunde inte svara på frågan, eftersom de tyckte att verksamheten var så bra som den kan vara. Två andra medfostrare påstod att det borde vara skolorna och lärarna som skulle utveckla verksamheten, på grund av att medfostrarna frivilligarbetade där och fanns till hjälp.

En medfostrare berättade om kampanjer och projekt som medfostrarna hade ordnat tidigare, som t.ex. backbilsrace och pingisklubbar för eleverna. Han tyckte att man skulle kunna börja göra liknande saker igen, eftersom skolrytmen var ganska hektisk för eleverna.

Tidigare har medfostrarna ordnat olika klubbar och backbilsrace. I några ställen har medfostrarna ordnat pingisklubb och under slöjdlektioner har dom byggt fågelholkar. På detta vis skulle man kunna göra, eftersom lektionerna är ganska hektiska och rasterna och skolrytmen, att det borde finnas något extra.

Fyra medfostrare var av den åsikten att medfostrarverksamheten och Farfar i skolan rf borde marknadsföras mera och bättre. På detta sätt skulle man också kunna utveckla verksamheten. Två av dessa medfostrare var också av den åsikten att det skulle behövas mera medfostrare. En berättade också att det skulle vara bäst om det skulle komma nya medfostrare som inte hade

någon direkt relation med någon elev, som t.ex. att de är släkt. En annan poängterade viktigheten med att det skulle anställas humoristiska och skojiga medfostrare och att de inte skulle få vara för stränga eller allvarliga. En tredje medfostrare tyckte att man borde förbättra systemet för att hitta nya medfostrare. Han påpekade också att det skulle vara bra att ha skolans rektor med i föreningens styrelse för att kunna utveckla verksamheten.

Då en medfostrare slutar sitt arbete så försöker han hitta en ny till den positionen. Jag tycker att man borde förbättra marknadsföringen om man vill lättare hitta nya medfostrare. Någon slags back up skulle vara bra då medfostrare slutar för att få nya som ersätter. Där behövs nog också skolan med om man tänker på verksamhetens utveckling så att rektorn skulle kunna vara med i medfostrarföreningens styrelse som en utomstående. Sen kanske skulle man få det utvecklat. Det här fungerar på det gamla systemet så att man blir medfostrare och rektorn accepterar det och sen börjar man genomföra det.

Två av medfostrarna tyckte att verksamheten kunde utvecklas genom att man skulle uppmuntra medfostrarna att berätta åt lärarna om vad de själva är bra på och hur det kunde utnyttjas i undervisningen. En av dem poängterade också att medfostrarna kunde vara mera aktiva gällande förebyggning av mobbning i skolan.

Lärarna kanske borde vara eller bli eller göras bättre medvetna om vad vi eventuellt kan hjälpa till med för att vi är alla olika, olika bakgrunder och har sysslat med olika saker under tiderna. Jag kommer ihåg att jag i tiderna har skrivit en CV där jag har berättat om mig själv och vad jag har sysslat med för att läraren ska veta vad hen kommer att sätta mig in på. Den vägen tror jag att man skulle kunna ge mera så att säga.

Där kunde man uppmuntra medfostrare att om man själv har något som man är speciellt bra på så kunde man berätta det åt läraren och kolla var det behövs. Medfostrarens kapacitet kan variera och lärarens villighet och flexibilitet kan variera. Man kunde ta mera tag i elevernas mobbning och hur man ser det och hur man kunde agera med det. Det kunde vara ett tema.

En av medfostrarna ville särskilt poängtera viktigheten av den fysiska kontakten mellan människorna. Han påstod att medfostrarna är i en farfars roll i skolan och att de umgås med

eleverna som om de var deras egna barnbarn. Han tyckte också att det var sorgligt att man inte kunde ta en elev i famnen på grund av rädslan för pedofili och han ville bryta denna tabu.

Viktigt med fysiska kontakten att man kan röra vid varandra för att det är så naturligt. Det är trevligt att någon rör vid en. Det är olika med olika barn. En del tycker om och andra tycker inte om det. Det beror också på hur och varför man rör. Någon gång kan jag röra vid axeln och säga hej och så ser man om barnet tycker om det eller inte. Många barn vill gärna komma i famnen. Det är alltid på barnens villkor. Om ett barn frågar att ”kan jag komma i famnen” så då får hon lov. Jag tycker att det ännu också är ganska mycket tabu i den där beröringen. Då man är skolfarfar så är man som farfar och det är nog viktigt att tala om ditt och datt och man kan tala om vad som helst. Det är sorgligt att på grund av rädslan för pedofili kan man inte ta en unge i famnen om den vill sitta eller annars också ta tag i hand. Det är klart att man inte får röra intima områden men annars... alla människor har sin personliga stil och där har skolfarfarn en naturlig stil att trösta och ta i famn då det behövs. Det är viktigt att man kan på ett naturligt sätt som man umgås med sitt eget barnbarn umgås med eleverna i skolan som skolfarfar. Jag skulle vill bryta det där berörings tabun som har gått lite i överdrift.

4.4.3 *Motiveringar till varför man fortsätter arbetet som medfostrare*

Respondenterna tillfrågades sist om de kommer att fortsätta att frivilligarbete som medfostrare i skolan. 14 av alla 16 respondenter svarade att de kommer absolut att fortsätta med medfostrararbetet. Alla av dem påstod att så länge som de hålls friska och i gott skick så kommer de att fortsätta. Tre av dessa respondenter hade nedsatt hörsel och ansåg att om hörseln inte blir sämre så kommer de nog att fortsätta länge. En av dem berättade också att det är ingen vits att fråga hela tiden vad eleverna säger om de inte själv hör och förklarade det som en möjlig orsak som kunde leda till att han skulle sluta med frivilligarbetet i framtiden. Coronaviruspandemin var också en orsak som kunde förhindra medfostrararbetet i skolan, men medfostrarna var positiva för framtiden. Orsaker till att respondenterna ville fortsätta frivilligarbetet som medfostrare var att arbetet var givande, roligt, att de hjälpte samhället och att de fick en aktivitet av det. En av medfostrarna hade även rekommenderat medfostrararbetet åt sina vänner på andra frivilligföreningar.

Det kräver så där 160cm mull ovanpå. Jag har ingen tanke av att sluta. Coronaviruset lite avbryter men vi överlever det också.

Om min hälsa bara räcker till så fortsätter jag absolut. Och om Corona inte håller mig länge bort från skolan. Men absolut vill jag fortsätta och har rekommenderat det åt andra i mina andra frivilligarbeten att det är en bra aktivitet.

Tillsvidare. Roligt, pensionärer har en plikt att använda en del av fritiden till att på något sätt hjälpa samhället. Det finns sådana som ligger vintrarna i Spanien och min personliga åsikt är att då förbrukar man tiden fel.

Två medfostrare var tveksamma om de skulle fortsätta eller inte. En av dem berättade att han gärna vill arbeta med den klassen som han hittills arbetat med. Om han inte skulle få fortsätta arbetet med samma klass, så skulle han sluta. Han tyckte också att det var givande att han fått lära känna igen eleverna på den klassen som han arbetade med och ville därför också fortsätta arbeta med dem, eftersom de var bekanta och trivdes med honom. Han ansåg också att samarbetet hade fungerat otroligt bra med läraren. Den andra medfostraren hade funderat för en längre tid på att han skulle sluta frivilligarbetet som medfostrare på grund av hälsan som blivit sämre. Han hade varit med länge i föreningen och medfostrararbetet och ansåg att åldern började synas och hälsan försämrats.

En av respondenterna sa att han vill fortsätta arbetet som medfostrare i skolan, men att han inte vet om han kommer att göra det i flera år.

Jag kommer nog att fortsätta ännu en tid, men sen vet jag inte om jag fortsätter efter fem år mera. Det är det jag tycker. Det tar lite emot nog de här stökiga elever som jag tycker saboterar lektionerna.

4.5 Medfostrarnas egna tankar och berättelser

Sju respondenter ville dela med sig deras tankar och berättelser om medfostrarverksamheten. En berättade att medfostrarna inte är personer som kommer bara och prövar, utan att de som börjat med medfostrararbetet har också stannat.

Det som jag har märkt av medfostrarna är att de inte testare utan alla de som jag känner och som har kommit med i verksamheten har kommit med hela sitt hjärta och alla tycker

om vad de gör. På något sätt är det här ett område dit människor antingen kommer eller inte kommer.

En annan medfostrare höll med om detta och sa att medfostrarna har en positiv image, men att de skulle behöva mera medlemmar.

Medfostrarna har en positiv image och det är en bra brand som man ska hålla i så att det inte blir sämre. Största problemet är att vi skulle behöva mera medfostrare men det är inte nödvändigtvis så lätt.

En tredje medfostrare påstod att medlemmarna i föreningen var aktiva, men att det bara var samma medfostrare som deltog på officiella och inofficiella möten. Han önskade att det skulle vara mera som deltog i föreningsarbetet.

Vi har varje månads första fredag ett kaffemöte med medfostrarna och där finns ungefär 20 stycken medfostrare på plats och vi diskuterar om saker i ungefär en timme. Tyvärr så är det alltid samma medfostrare som är på möten. På båtseminarierna finns det ungefär 30 medfostrare med. Vi har också en bowling- och golfteam och under julen har vi julkyrka dit ungefär 20–30 medfostrare deltar med sina partners. På detta vis är det lite dåligt då man inte vet så många av medfostrarna och om de inte har en namnlapp på så har man ingen aning om vad han heter då vi träffas på vårmötet.

En fjärde medfostrare berättade om att hans gamla elever kom och kramade om honom då han såg dem i julkyrkan. Det gjorde honom glad men samtidigt också ledsen för att han saknade eleverna.

Två medfostrare berättade att de upplevde att det fanns stigma mellan medfostrare och skolgångsbiträden.

Det känns lite att det finns stigma mellan medfostrare och speciellt skolgångsbiträden. De kan kanske uppleva att vi tar deras arbete, fast det gör vi ju inte.

En av medfostrarna berättade att Lundo Sparbank hade gett en överraskande finansiering åt Farfar i skolan rf.

Lundo Sparbank gav en överraskande finansiering åt medfostrarföreningen. De som är mera aktiva i föreningen försöker göra verksamheten större och värva nya medfostrare och de har gjort det med sina egna pengar så som tur så fick vi en sådan finansiering.

En medfostrare var av den åsikten att man kunde också ha skolmormor i skolorna, eftersom många andra skolor hade det också. Han poängterade att vi lever jämställdhetens tider och kanske man kunde tillåta även kvinnor med i Farfar i skolan rf.

I några skolor finns det läsmormor som läser åt ett och tvåor i några timmar. Jag vet inte om kvinnor får alls vara medlemmar i Farfar i skola rf att är det på det vis att man inte kan ta kvinnor med i den här verksamheten. Jag är lite av den åsikten att då vi lever jämställdhetens tider så varför kunde det här inte vara farfar i skolan och mormor i skolan då det här är Farfar i skolan rf. Jag tycker att då det redan finns skolmormor så varför kunde man nu inte ta med dom i vår verksamhet också. Jag tycker att man kunde ha dom med.

5. Diskussion

5.1 Sammanfattning av resultaten

Syftet med denna pro gradu-avhandling var att utreda vad frivilligarbetet som medfostrare i skolan innebär och hur medfostrarverksamheten har påverkat medfostrarnas psykiska, fysiska och sociala välbefinnande. Undersökningen baserade sig på aktiva medlemmar i Farfar i skolan rf som frivilligarbetade vid Åbos lågstadier.

Den åldrande befolkningen har blivit större under åren på grund av att människorna lever längre än förut. För att denna åldersgrupp skulle kunna vara till hjälp för samhället, kunde de delta i frivilligarbete. Medfostrarverksamheten är ett sätt för den äldre befolkningen att ge åt samhället, elever och lärare i skolan. Eleverna kan komma från olika bakgrunder eller kulturer och några kanske inte har mor- eller farföräldrar eller en manlig vuxenförebild som de skulle behöva. Medfostrarna behövs i skolorna, eftersom de kan ge tid åt eleverna som annars kanske

inte får det. På detta vis får eleverna en viktig vuxenkontakt och dessutom får de en manlig förebild.

Hwang och Nilsson (2011) menar att en del nyblivna pensionerade försöker vara aktiva och hålla sig i god fysisk form, medan en del kan tänka att de inte behöver göra någonting. Hwang och Nilsson påpekar också att aktivitet är typiskt för ålderdomen och det gynnar hälsa och tillfredsställelse. De personer som deltagit i undersökningen är alla aktiva pensionärer som gör frivilligarbete som gynnar samhället på flera olika sätt. Medfostrarverksamheten är ett sätt för den äldre befolkningen att hålla sig aktiva och vara till nytta för samhället. Enligt WHO (2012) innebär ett aktivt åldrande fysisk aktivitet, social interaktion med andra människor, att man är en del av arbetslivet och att man deltar i det ekonomiska, kulturella och andliga samhället. Brownie och Horstmanshof (2012) påpekar också att idealt åldrande innebär en hel del psykisk och fysisk aktivitet samt social interaktion och deltagande i olika evenemang. Enligt undersökningens resultat uppfylls alla dessa kriterier hos medlemmar som är aktiva i Farfar i skolan rf.

Orsaker till att medfostrarna ville frivilligarbeta i skolorna var att de ville hjälpa eleverna och lärarna samt att de på detta vis ville vara till nytta för samhället. De märkte att det behövdes en manlig förebild i form av en farfar i skolan då skolvärlden är så kvinnodominerad och då det finns elever som inte har en pappa eller mor- eller farföräldrar. Samma motiverande faktorer har observerats i andra studier om medfostrarverksamheten (Backman, 2005; Boström, 2002; Hintsala, 2014; Huhtala 2015).

Enligt resultaten är en medfostrares roll att hjälpa eleverna och läraren. Han är en manlig förebild som har tid för eleverna och är en farfar som lyssnar och tröstar eleverna. Han är också en extra vuxen i klassen som inte tar mera ansvar än vad läraren ger. Denna beskrivning av medfostrarrollen har observerats även i tidigare studier (Backman, 2005; Boström, 2002; Hintsala, 2014; Huhtala, 2015).

Suomi och Hakonen (2008) menar att välbefinnandet är resultatet an individen själv, nära bekanta och livsmiljön. Välbefinnandet kan delas in i individens fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Välbefinnandet representeras av hälsosam livsstil, positiva relationer och attityder i livet, livshantering, hopp för framtiden samt en känsla av värdighet och nödvändighet. Även en känsla av sammanhang har betraktats som en stor del av välbefinnandet. Dessa beskrivningar av välbefinnandet ur det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet kunde konstateras från undersökningsresultaten.

Baserat på undersökningsresultaten kan det konstateras att aktivt deltagande i medfostrarverksamhet har en positiv effekt på en äldre frivilligarbeters totala välbefinnande.

Liknande resultat har kommit fram i andra studier (Boström, 2002; Hintsala, 2014). Medfostrarna ansåg att frivilligarbetet hade lett till största förändringar i psykiskt och socialt välbefinnande, genom att de upplevde känsla av tillfredsställelse och gott humör, glädje, nya relationer och arbetsgemenskap. Förändringar i det fysiska välbefinnandet upplevdes relativt små, eftersom största delen var i god fysisk kondition medan några hade varit med i verksamheten så länge att deras fysiska kondition blivit sämre under åren och därför kunde valida resultat inte nås.

Faktorer som påverkade medfostrarnas välbefinnande var samvaron med eleverna, arbetsgemenskapen med skolpersonalen, nya jämnåriga vänner via föreningen och positiv feedback som de fick av eleverna, föräldrarna och lärarna. Medfostrarna kände sig vara nyttiga för samhället genom att frivilligbeta som medfostrare i skolan. Undersökningens resultat stöder de studier som gjorts förut om medfostrarverksamheten (Backman, 2005; Boström, 2002; Huhtala, 2015).

Enligt Erik H. Eriksons utvecklingsteori om de åtta olika livsfaserna kan man påstå att medfostrarna har nått integritet i den sista utvecklingsfasen. Integritet betyder att man upplever mening och sammanhang i livet och medfostrarverksamheten har enligt resultaten påverkat medfostrarna på ett positivt sätt och gett dem en känsla av att de är behövda.

5.2 Undersökningens implikationer

Studien är den första svenskspråkiga studien som är gjord i Egentliga Finland och som undersöker medfostrarverksamhetens betydelse för Farfar i skolan rf:s medlemmars välbefinnande. Resultat av undersökningen stöder tidigare studiers resultat och det finns inte stora skillnader i hur medfostrare upplever medfostrarverksamheten mellan medfostrare på finskspråkiga och svenskspråkiga lågstadier.

Avhandlingens tema är aktuellt eftersom den äldre befolkningen ökar hela tiden i dagens samhälle och stora åldersgrupper går i pension. Samhälleliga debattämnen har varit de äldres roll i samhället och de äldres frivilligarbete, vars europeiska temaår firades år 2012. Ur en samhällelig synvinkel borde den äldre befolkningens potential identifieras som bättre resurser och möjligheter att t.ex. göra frivilligarbete.

5.3 Undersökningens begränsningar och kritisk granskning

Resultaten i avhandlingen är nödvändigtvis inte jämförbar på nationell nivå på grund av geografisk begränsning till Egentliga Finland, mer specifikt medfostrare som frivilligarbetar i

Åbos lågstadier. Det är möjligt att skolkulturen vid t.ex. huvudstadsregionen skiljer sig från Åbonejden och därmed kan medfostrarens åsikter skilja sig mycket från varandra.

Sammanlagt 16 medfostrare som var aktiva i Farfar i skolan rf intervjuades. Intervjufrågorna var noggrant genomtänkta i förväg. Intervjufrågorna skickades också ut åt medfostrarna i förväg, så att de kunde läsa igenom dem och förbereda sig för intervjun. En av studiens begränsningar kan vara att medfostrarna kunde förbereda sig på svaren, medan det kanske vore ha varit bättre om svaren skulle ha varit spontana. Begreppet välbefinnande förklarades inte i infobrevet som skickades åt medfostrarna, vilket kanske var orsaken till att några hade svårt att förstå frågorna om fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande.

Medfostrarna fick själva välja hur mycket de ville dela med sig av i intervjuerna. Detta kan i sin tur ha påverkat innehållet i intervjuerna. Studiens resultat blev brett på grund av att intervjuschemat hade många frågor som behandlade flera olika områden. Mer specifika och färre frågor hade gett ett tydligare resultat.

Frågorna om medfostrarna hade upplevt förändringar i deras fysiska, psykiska och sociala välbefinnande kunde ha ändrats till hurdana effekter medfostrarna hade upplevt i fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet. Detta kunde ha gjorts för att tydliggöra frågorna och för att få noggrannare svar på dem. T.ex. frågan om medfostrarna hade upplevt förändringar i deras fysiska välbefinnande var svår för respondenterna att tolka, eftersom många hade varit med i verksamheten i flera år och den fysiska konditionen hade blivit sämre på grund av ålderdomen, inte medfostrarverksamheten.

5.4 Förslag till fortsatt forskning

Fortsatt forskning kunde göras om skillnader i medfostrarverksamheten i nordiska länder och om det finns skillnader i motiveringar varför man vill arbeta som medfostrare om det är avlönat, som t.ex. i Sverige. Forskning kunde också göras om medfostrarverksamheten i hela Finland och jämföra om det finns skillnader i svenskspråkiga och finskspråkiga skolor. Eftersom några av medfostrarna var tveksamma över om skolgångsbiträden upplever att medfostrarna tar deras arbete, kunde man också undersöka hur skolgångsbiträden upplever medfostrarnas arbete.

Referenser

- Aintila, K. (15 februari 2002). *Nopea puuttuminen oppilaan pieniinkin ongelmiin auttaa*. Nykypäivä, s. 3.
- Backman, P. (2005). *Medfostrare i skolan: En kvalitativ studie av äldre människors upplevelser och glädje av att medverka i skolan*. Vasa: Svenska yrkeshögskolan.
- Boström, A-K. (2002). *Klassmorfar – vem är han och vad gör han? Att undervisa*. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Brownie, S & Horstmanshof, L. (2012). *Creating the conditions for self-fulfilment for aged care residents*. Nursing Ethics, 19(6), 777.
- Cygnaeus skolas tidning. Svanen (2001). Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Cygnaeus skolas tidning. Svanen (mars 2000). Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Cygnaeus skolas tidning. Svanen (november 2000). Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- EY 2012 Awards, 2012. Generations at school.
https://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/EY2012/Awards/01.generationsatschool_1_Finland.pdf
- Farfar i skolan rf (2020). *Farfar i skolan*.
http://info.edu.turku.fi/kouluvaarit/pa_svenska.php?tkoko=1
- Folkhälsan (2018). *Flera vuxna i barnens vardag*.
<https://folkhalsan.fi/globalassets/blanketter/seniorer-i-skolan/seniorer-i-skolan.pdf>
- Folkhälsan (u.å.). *Medfostrares uppgifter*. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Gorschelnik, B. (2002). *Bra att veta som medfostrare*. Handbok för medfostrare. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Gorschelnik, B. (u.å.). *Det behövs flera vuxna i skolan – Klassmorfar och klassmormor för barn i grundskolan*. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Hermansson, P. (9 december 1999). Rektor i Åbo efterlyser: pensionärer som medfostrare. *Folkpensionsbladet*, s. 11
- Hintsala, J. (2014). *Kouluvaaritoiminnan merkityksiä kouluvaarien kertomana*. Turku: Turun yliopisto.
- Huhtala, N. (2016). *Lasten kokemuksia kouluvaareista. Alakoululaisten piirustuksia ja tekstejä kouluvaareista*. Turku: Turun yliopisto.
- Hunter, D. (2011). "Feature". *Perspectives in Public Health*, 131(3), 106–107.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi* (3., rev. utg.). Stockholm: Natur och kultur.

- InfoFinland.fi (2019). *Frivilligarbete*. <https://www.infofinland.fi/sv/livet-i-finland/fritid/frivilligarbete>
- Jungner, A.K. (30 oktober 2002). *Mormor och morfar detar i arbetet vid Gerby skola*. Vasabladet.
- Klassmorfar (2001). *Klassmorfar för barnen*. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Klassmorfar (2001). Historik. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- Klassmorfar (2013). Vem kan bli klassmorfar/klassmormor?
<https://www.klassmorfar.se/platshallare-artiklar-halland/item/57-vem-kan-bli>
- Klassmorfar (2013). *Vad är klassmorfar?* <https://www.klassmorfar.se/platshallare-artiklar-halland/item/57-vem-kan-bli>
- Laahanen, E. (2011). Reservmormor - en extra resurs för barnen på daghemmet: En kvalitativ studie om daghemspersonalens upplevelse av reservmormors betydelse för barn på daghem. Helsingfors: Yrkeshögskolan Arcada
- Lukka, T. (18 april 2004). Kouluvaarilla on aikaa. *Helsingin sanomat*
- Mendes, R. (2013). "Active ageing: A right or a duty?". *Health Sociology Review*, 22(2), 174–185.
- MIELI, Psykisk Hälsa Finland rf (2020). *Välbefinnandet*.
<https://mieli.fi/sv/f%C3%B6rstasidan/psykisk-h%C3%A4lsa/v%C3%A4lbeffinnandet>
- Ranninen, T. (April 2002). Livserfarenhet på schemat i Åbo. *Vi och vår skola*, ss. 6–7.
- Rippstein, K. (2008). *Yhteisöllinen isovanhemmuus*. Vanhustenuhollon Uudet Tuulet
- Setälä, R. (u.å.). Kouluvaarilla on aikaa lapselle. *Turun Sanomat*, s.16
- Social- och hälsovårdsministeriet (2011). *Alltid rätt ålder! Europeiskt temår 2012 för aktivt åldrande och solidaritet mellan generationerna*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74498/Rapmuis_2011-21_Suom%20toimsuunn-sv.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveystministeriö (1999). *Vanhuuspolitiikka*. Sosiaali- ja terveystministeriön esitteitä = Social- och hälsovårdsministeriets broschyurer = Brochures of the Ministry of Social Affairs and Health: 1999:4
- Sosiaali- ja terveystministeriö (2007). *Vanhuuseläkeläiset yhteiskunnan voimavarana*.
https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vanhuuselakelaiset-yhteiskunnan-voimavarana
- Suomi, A & Hakonen, S. (2008). *Kuluerästä voimavaraksi: Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Svenska Dagbladet (2002). *Aktivt liv skydd mot Alzheimers*. <https://www.svd.se/aktivt-liv-skydd-mot-alzheimer>.
- TE-tjänster (2020). *Frivilligarbete och talkoarbete*. http://www.te-tjanster.fi/te/sv/arbetssookande/om_bli_r_arbetslos/utkomstskydd/frivilligarbete_talkoarbete/index.html.
- Torbiörnsson, A. (1982). *Att vara förälder idag*. Nummer 5 i serien Föräldrar och barn från Socialstyrelsen.
- Tukivaarit RY, Medfostrare rf. (2004). *Yhdistyksen säännöt*. Åbo, Finland: Cygnaeus skolas arkiv.
- World Health Organization (1948). *Definition of health*. <https://www.who.int/about/who-we-are/frequently-asked-questions>
- World Health Organization (2012). *Active ageing – A Policy Framework*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf;jsessionid=BFD985FFD577F20C7E680FA8A7D24FD6?sequence=1
- Wikström, J. (29 april 2009). Vill se positiva manliga förebilder i skolan. *Åbo underrättelser*.
- Ålgars, M. (9 november, 2002). Hans roll är att bara finnas till. *Hufvudstadsbladet*

En undersökning om medfostrarverksamheten i skolorna Informationsbrev till deltagarna

Bästa medfostrare!

Syftet med denna undersökning är att ta reda på medfostrarverksamhetens effekter på medfostrarnas välbefinnande. Målet är att ta reda på varför man vill arbeta som medfostrare, vad medfostrarens roll är, hur verksamheten har påverkat det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet samt vad medfostrarna får personligen ut av medfostrarverksamheten.

Deltagandet i intervjuerna är frivilligt och man har rätt att avbryta intervjun när som helst. Alla deltagare kommer att vara fullkomligt anonyma, skolornas namn kommer inte heller att nämnas och materialet behandlas konfidentiellt. Intervjun spelas in på band endast efter det att den enskilde deltagaren givit sitt tillstånd. Materialet kommer att uppbevaras så att ingen utomstående har tillgång till det och kommer att förstöras när rapporten är färdig.

Studien kommer att ligga som grund för min magisteravhandling i utvecklingspsykologi vid Åbo Akademi.

Kontakta mig gärna om Ni har frågor.

Med vänliga hälsningar,

Aura Luukkonen
Utvecklingspsykologi studerande
telefon _____
e-post _____

Karin Österman, Docent
Handledare
e-post _____

Tutkimus kouluvaaritoiminnasta Turun kouluissa Infokirje osallistujille

Hyvä kouluvaari!

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää kouluvaaritoiminnan vaikutukset kouluvaarien hyvinvointiin. Tavoitteena on myös selvittää, miksi kouluvaarina halutaan työskennellä, mikä kouluvaarin rooli on, miten kouluvaaritoiminta on vaikuttanut psyykkiseen (henkiseen), fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä mitä kouluvaarit saavat henkilökohtaisesti irti kouluvaaritoiminnasta.

Haastatteluihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Haastattelun saa keskeyttää milloin tahansa. Osallistujat ovat täysin nimettömiä, koulujen nimiä ei mainita ja materiaali käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelu nauhoitetaan vasta, kun osallistuja on antanut siihen suostumuksensa. Aineisto varastoidaan siten, ettei ulkopuolisilla ole siihen pääsyä. Aineisto hävitetään, kun tutkielma on valmis.

Tutkimus on perustana Åbo Akademin kehityspsykologian pro gradu -tutkielmalleni.

Jos Teillä on kysyttävää, ottakaa minuun yhteyttä.

Ystävällisin terveisin,

Aura Luukkonen

Kehityspsykologian opiskelija

puhelinnumero _____

sähköposti _____

Karin Österman, Dosentti

Ohjaaja

sähköposti _____

INFORMERAT SAMTYCKE

Jag har läst informationsbrevet angående Aura Luukkonens undersökning samt blivit informerad om dess syfte. Jag är medveten om att deltagandet är frivilligt och att jag kan avbryta intervjun när som helst. Jag är också medveten om att materialet från intervjun förstörs när examensarbetet är färdigt och godkänt. Jag har blivit informerad om att uppgifterna från intervjun behandlas konfidentiellt.

Jag godkänner att bandspelare får användas för inspelning av intervjun och att materialet från intervjun får användas till Aura Luukkonens examensarbete.

Plats och tid

Underskrift och namnförtydligande

Tietoon perustuva suostumus

Olen lukenut Aura Luukkosen tutkielmaa koskevan infokirjeen ja saanut tiedon sen tarkoituksesta. Olen tietoinen siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että voin keskeyttää haastattelun milloin tahansa. Olen myös tietoinen siitä, että haastattelun aineisto tuhoetaan tutkinnon suorittamisen ja hyväksymisen yhteydessä. Minulle on kerrottu, että haastattelun tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Hyväksyn, että nauhuria saa käyttää haastattelun nauhoittamiseen ja, että haastattelun aineistoa saa käyttää Aura Luukkosen tutkielmaan.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Intervjufrågor till medfostrare

Hur blev du medfostrare?

1. Ålder _____
2. På vilket sätt fick du information om verksamheten?
3. Vad har du för tidigare livserfarenheter som du har nytta av i din roll som medfostrare?
4. Varför blev du medfostrare?
5. När började du arbeta som medfostrare?

Ditt arbete som medfostrare i skolan

6. Med vilken årskurs arbetar du?
7. Hur många timmar i veckan är du som medfostrare i skolan?
8. Vilken är din roll?
9. Vad brukar du göra med eleverna?
10. Hur har samspelet med resten av personalen fungerat?
11. Borde medfostrare ha mera ansvar under lektionerna/lärandet eller är du nöjd med det ansvar som du nu har?
12. Har medfostrarna ordnat projekt i skolan på sistone? Vad

Egna upplevelser om medfostrarverksamheten

13. Trivs du som medfostrare? Varför?
14. Vad får du ut av det personligen?
15. Hurdana förändringar har du märkt i ditt mentala välbefinnande till följd av att vara med i medfostrarverksamheten? Kan du beskriva förändringarna?
16. Hurdana förändringar har du upplevt i ditt fysiska välbefinnande?
17. Hurdana förändringar har du upplevt i ditt sociala välbefinnande?
18. Vad skulle man ännu kunna göra för att utveckla medfostrarverksamheten för att ge eleverna den viktiga vuxenkontakten?
19. Kommer du att fortsätta som medfostrare, varför/varför inte?
20. Vill du tillägga något?

Haastattelukysymykset kouluvaareille

Miten sinusta tuli kouluvaari?

1. Ikä ____
2. Miten olet saanut tietoa kouluvaaritoiminnasta?
3. Mitä aikaisempia elämäkokemuksia sinulla on, joista on hyötyä kouluvaarina työskentelemisestä?
4. Miksi sinusta tuli kouluvaari?
5. Milloin aloitit kouluvaarina työskentelemisen?

Työsi kouluvaarina koulussa

6. Millä luokalla työskentelet?
7. Kuinka monta tuntia viikossa työskentelet kouluvaarina koulussa?
8. Mikä on roolisi kouluvaarina?
9. Mitä teet yleensä lasten kanssa?
10. Miten vuorovaikutus muun henkilökunnan kanssa on toiminut?
11. Tulisiko kouluvaareilla olla enemmän vastuuta oppitunneilla/opetuksessa, vai oletko tyytyväinen nykyiseen vastuun määrään?
12. Ovatko kouluvaarit järjestäneet erilaisia projekteja viime aikoina koulussa? Mitä

Omia kokemuksiasi kouluvaaritoiminnasta

13. Viihdytkö kouluvaarina työskentelystä? Miksi
14. Mitä saat irti kouluvaaritoiminnasta henkilökohtaisesti?
15. Mitä muutoksia olet huomannut psyykkisessä/henkisessä hyvinvoinnissasi seurauksena siitä, että olet mukana kouluvaaritoiminnassa? Voitko kuvailla muutoksia?
16. Mitä muutoksia olet huomannut fyysisessä hyvinvoinnissasi?
17. Mitä muutoksia olet huomannut sosiaalisessa hyvinvoinnissasi?
18. Mitä muuta voitaisiin tehdä kouluvaaritoiminnan kehittämiseksi, jotta oppilaat saisivat tärkeän yhteyden aikuisiin?
19. Aiotko jatkaa kouluvaarina työskentelemistä? Miksi/miksi et?
20. Haluatko lisätä jotain?